

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและได้นำเสนอตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. ความหมายและความสำคัญของการเขียน
2. ทฤษฎีพัฒนาการเขียน
3. จุดมุ่งหมายของการเขียน
4. องค์ประกอบของการเขียน
5. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเขียน
6. พัฒนาการกล้ามเนื้อเล็ก
7. ลักษณะและพัฒนาการเขียนของเด็กปฐมวัย
8. การเตรียมความพร้อมในการเขียนของเด็กปฐมวัย
9. ความสัมพันธ์ของการวาดภาพและการเขียน
10. แนวทางส่งเสริมพฤติกรรมการเขียนสำหรับเด็กปฐมวัย
11. การฝึกการเขียนแบบปฏิบัติการ
 - 11.1 ความหมายของการฝึกการเขียนแบบปฏิบัติการ
 - 11.2 จุดมุ่งหมายของการฝึกการเขียนแบบปฏิบัติการ
 - 11.3 แนวการฝึกการเขียนแบบปฏิบัติการ
 - 11.4 ข้อควรคำนึงในการฝึกการเขียนแบบปฏิบัติการ
12. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 12.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 12.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ความหมายและความสำคัญของการเขียน

1. ความหมายของการเขียน

การเขียนเป็นทักษะหนึ่งของการใช้ภาษา ที่ต้องได้รับการฝึกฝนจนชำนาญเพื่อที่จะสามารถถ่ายทอดความรู้ ความคิดของคนให้ผู้อื่นเข้าใจ ได้มีผู้ให้ความหมายของการเขียนไว้มากมาย ดังนี้

เพ็ตตี (Petty. 1985 : 182) กล่าวว่า การเขียนเป็นทักษะทางภาษาที่มีความยุ่งยาก เพราะต้องใช้ความคิด ความรู้สึกประสบการณ์และความสามารถเฉพาะตัวของแต่ละคน

อราพอฟ (Arapoff. 1967 : 119 - 120) กล่าวว่า การเขียนเป็นกระบวนการทางความคิด และได้ย้ำว่า ในขณะที่เขียนหนังสือจะต้องตั้งจุดมุ่งหมายเอาไว้ และพยายามเรียงลำดับความสำคัญให้เป็นไปตามขั้นตอน

แมคคริมอน และเจมส์ (McCrimon and James. 1978 : 3) กล่าวว่า การเขียนที่ดีจะต้องเป็นสื่อความคิดความรู้สึกตลอดจนเรื่องราวต่างๆ ได้และทำให้ผู้อื่นเข้าใจตรงกับเจตนารมณ์ของผู้เขียน

ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525 : 156) ได้ให้ความหมายของคำว่า "เขียน" หมายถึง ชีตให้เป็นตัวหนังสือหรือเลขขีดให้เป็นเส้นหรือรูปร่างต่างๆ วาด แต่งหนังสือ

เสาวนีย์ ลิกขาบัณฑิต (2534 : 7) กล่าวว่า การเขียนเป็นการสื่อสารความรู้ ข้อเท็จจริง ความเข้าใจ จิตนาการ อารมณ์ และความคิดเห็นระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร

จอห์น และแมรี่ (John and Mary. 1995 : 232) ได้ให้ความหมายของการเขียนในเด็กปฐมวัยว่า หมายถึง รอยขีดๆ เขียนๆ ซึ่งมีความหมายอาจจะเขียนเหมือนตัวอักษรจริงหรือไม่ก็ได้ การเขียนจะมีความก้าวหน้าเป็นขั้นๆ กระบวนการที่ใช้ในการเขียนมีความหมาย ผู้เขียนใช้การเขียนเป็นสื่อในการเสนอความคิด

ราตี ทองสวัสดิ์ (2527 : 182) กล่าวว่า การเขียนของเด็กปฐมวัยหมายถึงความถึงการเขียนเส้นยุ่งๆ หรือวาดภาพต่างๆ ตามวัย หากเด็กสามารถพัฒนาการเขียนเหล่านี้ได้ก็จะช่วยให้เด็กสามารถเขียนภาพที่มีความหมายได้

นิตยา ประพฤติกิจ (2539 : 172) กล่าวว่า การเขียนของเด็กปฐมวัย คือ การจับปากกาหรือดินสอลากไปมาบนกระดาษ แล้วสามารถบอกได้ว่ารอยขีดเขียนนั้นคืออะไร และเชื่อมโยงเป็นเรื่องราวได้

หรรษา นิลวิเชียร (2535 : 8) กล่าวว่า การเขียนเป็นกระบวนการแสดงออกถึงความรู้สึก ความต้องการ และความคิดโดยผ่านการสื่อสารด้วยระบบเครื่องหมายอันได้แก่ตัวอักษรสาระสำคัญของการสื่อสาร คือ การสื่อความหมายที่เด็กตั้งใจจะส่งมายังผู้รับ

สนิทา ฉิมเล็ก (2540 : 180) กล่าวว่า การเขียน หมายถึง การที่มนุษย์ประสงค์ที่จะถ่ายทอด ความรู้สึกนึกคิดและความในใจของตนออกมาให้ผู้อื่นได้ทราบ โดยขีดเขียนเป็นสัญลักษณ์แทนความรู้สึกนึกคิดและความในใจเหล่านั้น

สรุปได้ว่า การเขียนในเด็กปฐมวัย หมายถึง การที่เด็กขีดเขียนถ่ายทอดความคิดออกมาอย่างมีความหมายเด็กสามารถบอกได้ว่าเขาเขียนอะไร การเขียนอาจจะไม่สวยงาม หรือถูกต้องตามหลักการเขียนจริง แต่การเขียนของเด็กจะเป็นไปตามพัฒนาการ และความสามารถเฉพาะของแต่ละคน

2. ความสำคัญของการเขียน

นภดล จันทรทิพย์ (2531 : 9) ได้สรุปความสำคัญของการเขียนไว้ดังนี้

- (1) การเขียนเป็นการสื่อสารของมนุษย์
- (2) การเขียนเป็นเครื่องถ่ายทอดความรู้
- (3) การเขียนสามารถสร้างความสามัคคีในมนุษยชาติ
- (4) การเขียนเป็นเครื่องระบายออกทางอารมณ์ของมนุษย์

สนิท ตั้งทวี (2529 : 118) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการเขียนไว้สอดคล้องกันว่า

- (1) เป็นเครื่องแสดงออกทางความรู้ ความคิด และความรู้สึกของมนุษย์
- (2) เป็นเครื่องมือสำคัญในการวัดความเจริญของมนุษย์
- (3) เป็นเครื่องมือสื่อสารในอดีต ปัจจุบัน อนาคต
- (4) เป็นเครื่องมือใช้สนองความปรารถนาของมนุษย์ เช่น ความรัก ความเข้าใจ

เป็นต้น

ของมนุษย์

- (5) เป็นเครื่องมือสำคัญทางวัฒนธรรมที่ถ่ายทอดมรดกทางด้านสติปัญญา
- (6) เป็นสื่อที่ช่วยแพร่กระจายความรู้ ความคิดให้กว้างไกล
- (7) เป็นสื่อกลางที่ให้ความรู้ ความคิดและความเพลิดเพลินแก่คนทุกเพศทุกวัย
- (8) เป็นบันทึกทางสังคมที่ให้ประโยชน์แก่คนรุ่นปัจจุบัน และอนาคต
- (9) เป็นงานอาชีพที่สำคัญอย่างหนึ่งในปัจจุบัน

กรรณิการ์ พวงเกษม (2532 : 31) กล่าวว่า การเขียนเป็นวิธีการหนึ่งที่ได้เกิดได้ แสดงออกเป็นพัฒนาการทางภาษาอีกด้านหนึ่ง ที่มีความสำคัญเช่นเดียวกับการพูด การเขียนเป็นเครื่องมือที่จะพัฒนาความมีเหตุผลในเด็ก เป็นการแสดงออกซึ่งสุนทรีย์ และความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก เป็นทางที่จะระบายอารมณ์ เป็นการเพิ่มความเชื่อมั่นให้มีขึ้นในตนเอง ครูควรต้องแนะนำให้เด็กต้องรู้จักการเขียนโดยใช้ความคิด ใช้ประสบการณ์ ความพอใจ ตลอดจนทักษะทางภาษาในระดับของเด็กเอง

วรรณิ โสมประยูร (2537 : 139) กล่าวว่า การเขียนเป็นเครื่องสื่อสารอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่ต้องการถ่ายทอดความคิด ความเข้าใจ และประสบการณ์ของตนออกเสนอผู้อ่านช่วยให้การระบายอารมณ์ พัฒนาทางสติปัญญาและความคิดสร้างสรรค์ เช่น ใช้บันทึกสิ่งที่ได้จากการฟังและการอ่าน นอกจากนี้ ยังช่วยในการเสริมสร้างบุคลิกภาพที่ดี เช่น รู้จักสังเกต พิจารณามีความตั้งใจ มีความแม่นยำ ความเป็นระเบียบ ความรอบคอบ และทำให้เกิดนิสัยรักสวยรักงาม

สรุปได้ว่า การเขียนเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสื่อสารที่จำเป็น เพราะทำให้ทุกคนสามารถถ่ายทอดความคิด ความเข้าใจและประสบการณ์ของคนต่อผู้อื่นอีกทั้งยังเป็นการพัฒนาสติปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและถือเป็นเครื่องมือถ่ายทอดวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง

ทฤษฎีพัฒนาการเขียน

ฮอลล์เดย์ (Halliday. 1975 cited in Morrow. 1993 : 237 - 239) กล่าวว่า การพัฒนาภาษาของเด็ก สามารถพัฒนาได้โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ เพื่อที่จะแสดงความรู้สึก แลกเปลี่ยนความคิดและเข้าใจความหมายของคนในสังคม

ไวโกตสกี (Vygotsky. 1978 cited in Morrow. 1993 : 239) กล่าวว่า เด็กพัฒนาภาษาเพื่อที่จะเข้าร่วมกิจกรรม ในสังคม ฉะนั้น เด็กจะต้องเรียนรู้ที่จะเข้าใจ ใช้ และสร้างสัญลักษณ์ขึ้น นั่นคือ การสื่อสารโดยใช้สัญลักษณ์ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมาก ในกระบวนการพัฒนาสัญลักษณ์เด็กต้องเรียนรู้ ที่จะฟัง พูด เขียน และอ่าน ซึ่งคือการพัฒนาทักษะทางภาษาทั้ง 4 ด้าน เด็กเริ่มเรียนรู้ภาษาตั้งแต่ทารก เรียนรู้ที่จะฟังเพื่อที่จะพูดหรือใช้กิริยาท่าทาง หรือการใช้สัญลักษณ์ หรือการวาดรูป จนกระทั่งพัฒนามาเป็นการเขียนและการอ่าน

ไดสัน (Dyson. 1985 cited in Morrow. 1993 : 293) กล่าวว่า เด็กเรียนรู้ภาษาเพื่อที่จะเรียนรู้การรู้หนังสือ นั่นคือ เด็กต้องมีประสบการณ์เกี่ยวกับสัญลักษณ์ และติดต่อในสังคมโดยใช้สัญลักษณ์แยกเป็นระยะได้ดังนี้

- (1) พัฒนาการเรียนรู้หนังสือโดยผ่านพัฒนาการทางภาษา
- (2) พัฒนาการทางภาษาโดยผ่านพัฒนาการทางสัญลักษณ์
- (3) พัฒนาการทางสัญลักษณ์โดยผ่านพัฒนาการทางสังคม และการเข้าใจ

วัฒนธรรม

เด็กส่วนใหญ่จะมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องโดยไม่มีช่องว่างระหว่างระยะใดระยะหนึ่ง และมีทิศทางของแต่ละคน การพัฒนาการเรียนรู้หนังสือของเด็กเริ่มจากการเรียนรู้ที่จะติดต่อกับคนอื่น ชั้นแรก คือ การพูดที่ไม่มี ความหมาย พัฒนามาสู่การพูดที่มีความหมาย พัฒนามาสู่การเล่นกับสัญลักษณ์ และในที่สุดคือการเขียน ระยะใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นจะมีพื้นฐานมาจากระยะก่อนๆ ทั้งนี้เพื่อที่จะหารูปแบบใหม่ในการติดต่อสื่อสาร

สรุปได้ว่า พัฒนาการทางด้านการเขียนของเด็กมาจากการสร้างสัญลักษณ์ต่างๆ ในการถ่ายทอดความคิด โดยเด็กจะค้นพบรูปแบบของการเขียนสื่อสาร เด็กจะเข้าใจความหมายของคำจากการเขียนภายหลังจากนั้นในเวลาไม่นาน เด็กจะสามารถรู้เกี่ยวกับคำที่เป็นสัญลักษณ์ที่แท้จริงและสามารถพัฒนาการสะกดคำด้วยตนเองได้ในที่สุด

จุดมุ่งหมายของการเขียน

การถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดของผู้เขียนนั้น ผู้เขียนย่อมต้องมีจุดมุ่งหมายไว้ในใจก่อนว่าจะเขียนเพื่อใคร เขียนทำไม และเขียนอย่างไร จึงจะทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้เป็นอย่างดี ซึ่งบุญยงค์ เกศเทศ (2524 : 6 - 7) ได้จำแนกจุดมุ่งหมายของการเขียนไว้ดังนี้

- (1) เพื่อเล่าเรื่อง เช่น เล่าเหตุการณ์ เล่าประสบการณ์
- (2) เพื่ออธิบายคำหรือความหมาย เช่น อธิบายคำที่มักเขียนผิด
- (3) เพื่อโฆษณาจูงใจ เช่น โฆษณาสินค้าต่างๆ
- (4) เพื่อปลุกใจ เช่น เพลง บทความปลุกใจ
- (5) เพื่อแสดงความคิดเห็นหรือแนะนำ
- (6) เพื่อสร้างจินตนาการ เช่น เรื่องสั้น นวนิยาย
- (7) เพื่อล้อเลียนเสียดสี เช่น เรื่องทำนองตลกแฝงแง่คิด
- (8) เพื่อประกาศ แจ้งความ เชิญชวน เช่น ประกาศของทางราชการ
- (9) เพื่อวิเคราะห์ เช่น การวิเคราะห์วรรณกรรม
- (10) เพื่อวิจารณ์ เช่น การวิจารณ์หนังสือ
- (11) เพื่อเป็นข่าว เช่น การเสนอข่าว

ผกาศรี เย็นบุตร (2526 : 95) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายในการเขียนแต่ละครั้งไว้ ดังนี้

- (1) เพื่ออธิบาย เป็นการบอกเล่าให้ทราบ ต้องการให้ผู้อ่านได้รับความรู้ ความคิด ประสบการณ์ เช่น บทความ สารคดี ตำราวิชาการ ฯลฯ
- (2) เพื่อพรรณนา เป็นการบอกความรู้สึกให้ทราบ ต้องการให้ผู้อ่านทราบความรู้สึกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เช่น รู้สึกรัก โกรธ ฯลฯ เช่น เรียงความ นวนิยาย เรื่องสั้น ฯลฯ
- (3) เพื่อเปลี่ยนความคิด เปลี่ยนใจ เปลี่ยนความรู้สึกของผู้อ่านตามที่ผู้เขียนต้องการ เช่น ชักชวนให้เห็นจริงหรือปฏิบัติตาม

หรรษา นิลวิเชียร (2535 : 232 - 234) กล่าวถึงการกำหนดจุดมุ่งหมายการเขียนในเด็กปฐมวัยไว้ว่า เด็กจะพัฒนาความสามารถในการเขียนจากขั้นง่าย ๆ ไปสู่ขั้นที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพื่อแสดงออกถึงความประทับใจของตน เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ เพื่อแสดงความต้องการ หรือเพื่อเสนอสิ่งบันเทิง เด็กต้องการประสบการณ์การทำเครื่องหมาย และการทดลองเขียนคำเขียนประโยค เพื่อที่จะได้เกิดการค้น พบว่า เครื่องหมายเหล่านั้นมีความหมาย

สรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายของการเขียนผู้เขียนกำหนดขึ้นเพื่อให้ผู้อ่านรับรู้และเข้าใจในงานเขียนที่ผู้เขียนต้องการสื่อสารได้ ดีขึ้นสำหรับเด็กปฐมวัย สิ่งที่เกิดเขียนเป็นภาพ ซึ่งเป็นการสะท้อนความคิดที่มีจุดมุ่งหมายและจุดมุ่งหมายการเขียนของเด็กปฐมวัยสามารถจำแนกได้ ดังนี้

- (1) เพื่อแสดงออกถึงความประทับใจ
- (2) เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และความคิด
- (3) เพื่อเสนอสิ่งบันเทิง
- (4) เพื่อแสดงความต้องการ

องค์ประกอบของการเขียน

สนิท ฉิมเล็ก (2540 : 181 - 182) และวรรณีย์ โสมประยูร (2537 : 142) กล่าวไว้สอดคล้องกันว่า การเขียนมีองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ คือ

(1) ผู้เขียนหรือผู้ส่งข่าว ผู้เขียนเป็นจุดกำเนิดที่ทำให้เกิดงานเขียนขึ้นลักษณะต่างๆ ของผู้เขียน ที่ช่วยให้เกิดงานเขียน ได้แก่ ความรู้ การแสดงความคิดเห็น ความสามารถในการใช้ภาษาลำดับความ ลักษณะท่าทางการเขียนที่ส่งผลไปถึงลายมือของผู้เขียน และความมีมารยาทในการเขียน

(2) ภาษา ภาษาที่ใช้ในการเขียนมี 3 ระดับ คือ ภาษาพูด ภาษาเขียนแบบแผน และภาษามีแบบแผน สามารถสอนผู้เรียนเขียนภาษาได้ทั้ง 3 ระดับ แต่ความสำคัญอยู่ที่การเลือกใช้ภาษาอย่างเหมาะสมกับกาลเทศะ บุคคล จุดมุ่งหมาย สถานที่ เวลาและสถานการณ์สิ่งแวดล้อม

(3) เครื่องมือ เครื่องมือที่ทำให้เกิดการสื่อสารคือ เครื่องเขียน เช่น ดินสอ ปากกา กระดาษ หรืออื่นๆ ที่ใช้แทนกันได้และตัวอักษรที่อาจจะเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ลายมือ ถ้าลายมือสะอาดเรียบร้อยถูกต้องและชัดเจน ถือว่าเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพ

(4) ผู้อ่าน ผู้อ่านเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ผู้เขียนต้องคำนึงถึง เพราะเป้าหมายสำคัญของการเขียน คือ มุ่งให้ผู้อ่านเกิดการรับรู้และเข้าใจในสิ่งที่สื่อสารออกไป ดังนั้น ผู้เขียนจึงจำเป็นต้องเลือกเนื้อหา ภาษา วิธีเขียน รูปแบบการเขียน ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับผู้อ่าน จึงจะทำให้การสื่อสารเกิดประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า การสื่อสารจะมีประสิทธิภาพก็ต่อเมื่อผู้อ่านเข้าใจความหมายจากเนื้อความในงานเขียนได้ตรงกันกับที่ผู้เขียนต้องการ ดังนั้น ครู ผู้ปกครอง ควรสนับสนุนและส่งเสริมให้เด็กได้สื่อสาร โดยการถ่ายทอดความคิดสู่งานเขียนเป็นภาพ ตามความคิดและจินตนาการ

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเขียน

เนื่องจากการเขียนเป็นการถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก และความเข้าใจของตนเอง ออกมา เพื่อสื่อความหมายของตนให้ผู้อื่นเข้าใจ และเป็นเครื่องมือสำหรับพัฒนาความคิด สติปัญญา ตลอดจนเจตคติด้วยการเขียน จึงเป็นทักษะการแสดงออกที่สำคัญ และสลัษับซ้อน วรรณิ โสมประยูร (2537 : 146 - 148) กล่าวว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเขียนมีหลายประการ ดังนี้

1. อวัยวะที่เกี่ยวข้องกับการเขียน

การเขียนเป็นทักษะที่ต้องใช้อวัยวะของร่างกายหลายอย่างประกอบกัน ดังนี้

1.1 มือ การพัฒนากล้ามเนื้อมือมีส่วนสำคัญในการเขียน เด็กบางคนไม่สามารถบังคับกล้ามเนื้อให้เขียนตัวอักษรได้ บางคนมือพิการก็ทำให้เขียนไม่ถนัด หรือไม่สามารรถเขียนได้เลย การเขียนต้องใช่มือเป็นประการสำคัญ ดังนั้น จึงต้องมีการฝึกกล้ามเนื้อด้วย

1.2 ตา การเขียนจำเป็นต้องใช้สายตาดูขณะเขียน สำหรับเด็กที่มีพัฒนาการทางอวัยวะตาไม่เจริญไปตามปกติ จะมองภาพกลับกันกับภาพจริง คือมองตัวอักษรกลับหัว

1.3 ความสัมพันธ์ระหว่างตากับกล้ามเนื้อ การเขียนต้องอาศัยตามองเพื่อรับเข้าและใช่มือเขียนสิ่งที่มองเห็น นอกจากนี้ ตายังมองสิ่งที่เขียนว่าเหมือนที่คิดไว้หรือไม่

2. สมอหรือสติปัญญา

เมื่อการเขียนเป็นการถ่ายทอดความคิด ความเข้าใจ และเป็นเครื่องมือสำหรับพัฒนาความคิดและสติปัญญาดังกล่าวข้างต้นแล้ว สมอก็จะเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญต่อการเขียนอย่างยิ่ง เพราะถ้าสมอไม่คิดสิ่งใดแล้วก็ไม่มีความต้องการที่จะเขียนแสดงสิ่งนั้นออกมาให้ผู้อื่นเข้าใจ นอกจากนี้สมอยังเกี่ยวข้องกับการเขียนในเรื่องต่างๆ อีก เช่น

2.1 ความสามารถในการรับรู้และจำสิ่งต่อไปนี้

- (1) การสังเกตสิ่งที่เขียนว่ามีลักษณะอย่างไร
- (2) การเห็นความสัมพันธ์ของเรื่องที่เขียน
- (3) การลำดับความคิดเพื่อบรรยายเรื่อง
- (4) การจำลักษณะตัวอักษร คำ ประโยค และข้อความ

2.2 ความสามารถในการแสดงออกที่ต่างกัน เนื่องจากความสามารถในการรับ และการถ่ายทอดของแต่ละบุคคลแตกต่างกัน กล่าวคือ บางคนเขียนได้เร็ว แต่บางคนบังคับกล้ามเนื้อให้เขียนได้ไม่ดี

2.3 ช่วงความสนใจและความตั้งใจต่างกัน เด็กที่มีช่วงความสนใจสั้นมักเขียนได้น้อย ทำให้ทักษะการเขียนไม่ดีเท่าที่ควร และมีความตั้งใจเรียนน้อยลง

2.4 การเขียนมีความจำเป็นต้องโยงความคิดให้สัมพันธ์และต่อเนื่องกัน เพราะความคิดที่สัมพันธ์และต่อเนื่องกันนั้น จะเป็นสื่อให้เด็กสามารถเขียนเรื่องราวต่างๆ ให้ติดต่อกันสัมพันธ์กันได้มากขึ้น

3. สิ่งแวดล้อม

การเขียนเป็นทักษะที่ต้องอาศัยการพูด ฟัง อ่านมาก่อน ดังนั้นการเขียนจึงต้องอาศัยประสบการณ์พื้นฐานอื่นๆ ทั้งจากบ้าน โรงเรียนและสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกัน และมีอิทธิพลต่อการพัฒนาทักษะการเขียนของเด็ก ดังนี้

3.1 สิ่งแวดล้อมทางบ้าน ได้แก่ ฐานะเศรษฐกิจและสังคม ความสัมพันธ์ในครอบครัว ภาษาพูดที่บ้าน เชื้อชาติ จำนวนพี่น้องในครอบครัวและการอบรมเลี้ยงดู สิ่งแวดล้อมที่กล่าวมานี้นับเป็นสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาทางภาษาของเด็กมาก ทั้งนี้เพราะบ้านเป็นสิ่งแวดล้อมที่เด็กประสบก่อน และอยู่ใกล้ตัวมากที่สุด นอกจากนี้กระบวนการเรียนรู้ภาษาอย่างหนึ่งที่เด็กใช้เป็นอันดับแรก คือ การเอาอย่างและเลียนแบบ เมื่อบ้านมีอิทธิพลต่อการฟัง การพูด และการอ่าน ดังนั้น บ้านจึงเป็นอันดับแรกที่มีอิทธิพลต่อการเขียน เพราะเด็กย่อมเขียนตามที่ตนพูด หรือเขียนตามที่ได้ฟังหรืออ่านมา

3.2 สิ่งแวดล้อมทางโรงเรียน โรงเรียนทำหน้าที่สร้างเสริม ปรับปรุง และ แก้ไขพฤติกรรมต่างๆ ดังนั้น ทักษะทางภาษาของเด็กซึ่งรวมทักษะการเขียนด้วยย่อมพัฒนาไปตามสภาพแวดล้อม ซึ่งได้แก่ ตัวครูและเพื่อนๆ ในด้านตัวครูเป็นสิ่งที่มามีอิทธิพลต่อภาษาของเด็กมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเขียนของเด็กมักเริ่มต้นจากครู เช่น วิธีเขียนของครูที่เป็นต้นแบบในการเขียนของเด็ก วิธีสอนเขียนของครู เจตคติของครู และบรรยากาศการเรียนเขียน ครูได้จัดบรรยากาศให้เด็กมีอิสระในการคิดยอมช่วยให้เด็กสามารถเขียนอย่างสร้างสรรค์ ได้สมบูรณ์เต็มที่ ส่วนเพื่อนนั้นถือเป็นสิ่งแวดล้อมที่อยู่ใกล้ตัวเด็กมาก เพราะในการเขียนเด็กจะชักถามเพื่อน หรือลอกการเขียนจากเพื่อน เป็นต้น

3.3 สิ่งแวดล้อมทางสังคมและชุมชน เด็กๆ ต้องเกี่ยวข้องกับสังคมและชุมชนตลอดเวลา ดังนั้น สภาพแวดล้อมทางสังคมและชุมชนย่อมมีบทบาทที่สำคัญต่อการพัฒนาเด็กในด้านพฤติกรรม บุคลิกภาพ เจตคติ ทักษะทางภาษา และอื่นๆ สำหรับทางด้านภาษาโดยเฉพาะการเขียนเด็กมักฟังและอ่านจากสื่อมวลชนด้วย เด็กจึงเขียนตามประสบการณ์ที่พบจากโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และเอกสารต่างๆ

สรุปได้ว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเขียน ประกอบด้วย

1. อวัยวะที่เกี่ยวข้องกับการเขียน คือ ตา และกล้ามเนื้อมือที่ต้องมีความสัมพันธ์กัน
2. สมองหรือสติปัญญา ใช้คิด ลำดับความคิด สังเกต หาความสัมพันธ์ และจดจำในเรื่องที่จะเขียน เป็นต้น
3. สิ่งแวดล้อม ได้แก่ บ้าน โรงเรียน สังคมและชุมชนที่เด็กเกี่ยวข้อง

พัฒนาการกล้ามเนื้อเล็ก

ประเทิน มหาพันธ์ (2519 : 113) และทัศนีย์ สุขเมธี (2534 : 71) กล่าวสอดคล้องกันว่าการเขียนเป็นงานที่ยาก และสลับซับซ้อนยิ่งกว่าการอ่าน เพราะในการอ่านนั้นเด็กเพียงสังเกต ความแตกต่างของตัวอักษร แล้วแปลความหมายของ ตัวอักษรนั้นๆ ออกมาสายตาและสมองจะต้องมีความสัมพันธ์กันอย่างดี เด็กจึงอ่านหนังสือออก ส่วนการเขียนนั้นมีความสลับซับซ้อน ยิ่งกว่าการอ่านหลายเท่า นั่นคือ ผู้เขียนต้องมีการประสานกันระหว่าง สมอง สายตา และมือเป็นอย่างดีจึงจะเขียนได้ ในการเขียนที่ไม่ใช่การคัดลอก เด็กต้องใช้สมอง เรียบเรียงความคิด ที่จะนำมาเขียน เมื่อลงมือเขียนเด็กต้องควบคุมกล้ามเนื้อให้ลากดินสอตามที่ต้องการ สายตา ก็ต้องพิจารณาว่าถูกต้องตามที่คิดไว้หรือไม่

พัชรี สวนแก้ว (2536 : 68) กล่าวว่า การส่งเสริมการใช้กล้ามเนื้อเล็ก เป็นการสร้างความพร้อมในการเขียน เป็นการฝึกการทำงานประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา

มีนักการศึกษาหลายท่าน เช่น ดวงเดือน ศาสตรภัทร (2537 : 399 - 400) กรมประชาสัมพันธ์ (2524 : 31 - 40) วิณี ชิตเชิดวงศ์ (2537 : 158) พราวพรรณ เหลืองสุวรรณ และคณะ (2537 : 220 - 224) ปิยลักษณ์ สิมะแสงยาภรณ์ (2534 : 32 - 40) กล่าวว่า พัฒนาการกล้ามเนื้อเล็ก คือความสามารถในการใช้มือและนิ้วมือในการทำกิจกรรมต่างๆ โดยสัมพันธ์กับการใช้ตา พัฒนาการกล้ามเนื้อเล็กของเด็กปฐมวัย แบ่งตามอายุได้ดังนี้

วัย 2 - 3 ปี เด็กวัยนี้มีความสามารถ ดังนี้

- (1) เรียงไม้ซ้อน 3 ชั้น เป็นสะพานได้
- (2) แกะห่อของเล็กๆ ที่ผูกไว้หลวมๆ ได้
- (3) หมุนลูกบิดเพื่อเปิดประตูได้
- (4) ป้อนอาหารตัวเองได้ดีขึ้น
- (5) เริ่มหัดแต่งตัวเองแต่ยังไม่ดีนัก
- (6) ตัดดินน้ำมันนุ่มๆ ด้วยมีดทาเนยหรือไม้บรรทัด
- (7) ร้อยลูกปัดที่มีขนาด 1 นิ้ว
- (8) ชอบฉีกกระดาษ เล่นกับนิ้วมือโดยมีเพลงประกอบ
- (9) สามารถเขียนรูปร่างกลมบนกระดาษหรือบนพื้นทรายได้ตามแบบ
- (10) สามารถจับกรรไกรได้
- (11) เลียนแบบการขีดเส้น

วัย 3 - 4 ปี เป็นวัยที่เด็กเริ่มเข้าโรงเรียน เด็กวัยนี้มีความสามารถ ดังนี้

- (1) ต่อแท่งไม้ลูกบาศก์ได้ 9 - 10 ก้อน
- (2) วาดรูป \triangle และ \circ ลงในแผ่นไม้ตามมุมได้

(3) ใช้ค้อนตอกตะปูลงบนพื้นไม้ หรือตอกหมุดไม้ลงในช่องแบบ 5 - 6 ตัว
 (4) หมุนเปิด - ปิด ฝาเกลียว ที่มีขนาดใหญ่ 1 นิ้ว
 (5) การวาดรูปรู้จักลงน้ำหนักเส้นที่ลากดีขึ้น เขียนรูปหัว และตัวหรืออาจจะ
 ส่วนอื่นๆ ของร่างกาย

- (6) รู้จักพับกระดาษ
- (7) ไชลานของเล่นได้
- (8) ร้อยลูกปัดขนาดเล็ก 1 นิ้วได้อย่างน้อย 5 เม็ด
- (9) หยิบเข็มกลัดขนาดยาว 2 ซม. ได้โดยนิ้วหัวแม่มือกับนิ้วชี้
- (10) คัดแยกวัตถุที่ไม่เหมือนกับของในกองออกได้
- (11) รู้จักแต่งตัว ใส่ ถอด เสื้อผ้าเองได้ ถอดถุงเท้ารองเท้าได้
- (12) สามารถใช้กรรไกรตัดกระดาษเป็นเส้นยาวๆ เองได้
- (13) ปั้นดินน้ำมันเป็นเส้นยาว ปั้นเป็นรูปกลม แล้วแผ่เป็นแผ่นกลม
- (14) จับดินสอได้ถูกต้อง
- (15) ลากเส้นเป็นรูปหลามตัด (Diamond)
- (16) เขียนแบบเขียนเส้นต่างๆ ได้ เช่น $\uparrow \downarrow \rightarrow \leftarrow$
- (17) เขียนแบบเขียนรูป X และรูปฟันปลา
- (18) ระบายสีได้โดยออกนอกเส้นขอบรูปไม่เกิน 1 - 2 ซม.

วัย 4 - 5 ปี เด็กจะมีความสามารถในการใช้ทักษะกล้ามเนื้อเล็ก ดังนี้

- (1) เสียบคลิบกระดาษลงบนกระดาษ
- (2) จับดินสอด้วยนิ้วมือในท่าทางที่ถูกต้อง
- (3) พับกระดาษซ้อนกัน 3 ทบได้ และใช้นิ้วรีดตามรอยพับ
- (4) ประกอบภาพตัดต่อ 6 - 10 ชิ้น ลงในกรอบ
- (5) มีความคล่องในการจับกรรไกร ตัดกระดาษเป็นรูป \bigcirc
- (6) ปั้นดินน้ำมันเป็นรูปร่างหยาบๆ ที่ผู้อื่นอาจไม่เข้าใจความหมาย
- (7) เขียนรูป \square หรือ \triangle ตามแบบได้
- (8) สามารถเขียนเส้น (เส้นตามรอยประ)
- (9) วาดรูปแบบหยาบๆ ของสิ่งที่คุ้นเคย
- (10) วาดลายเส้นเหมือนกับตัวแบบที่ให้
- (11) วาดรูปคนที่ประกอบไปด้วยส่วนต่างๆ ของร่างกาย
- (12) วาดรูปบ้านแบบง่าย ๆ
- (13) ระบายสีรูปทรงและแบบอิสระง่าย ๆ ที่มีขนาดใหญ่ภายในขอบรูป
- (14) สามารถพับนิ้วมือของตน เอาขึ้นหรือหกลงทีละนิ้ว

(15) สามารถกะขนาด รูปร่างของสิ่งของรูปร่างอะไรเล็กหรือใหญ่
วัย 5 - 6 ปี เด็กจะมีความสามารถในการใช้ทักษะกล้ามเนื้อเล็กได้ ดังนี้

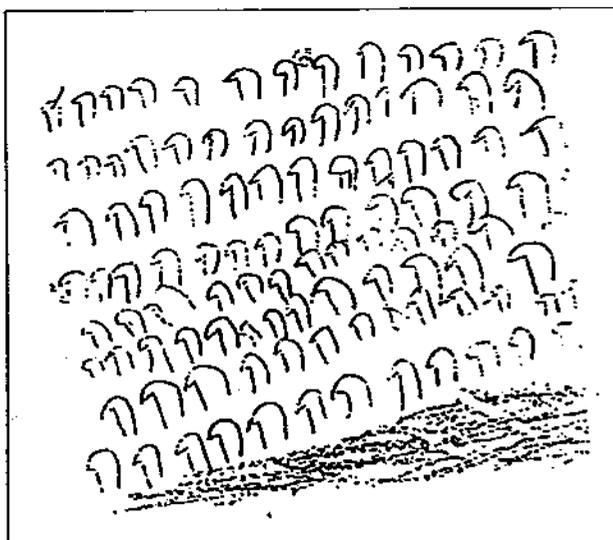
- (1) สามารถรับลูกบอล ที่โยนมาจากระยะไกล 1 เมตร
- (2) ใช้อุปกรณ์ต่างๆ ประกอบการเล่นดินน้ำมัน เช่น ขวด มีพลาสติก
ตัวพิมพ์รูปต่างๆ
- (3) กรอกน้ำ ทRAY ลงในภาชนะและเทออกได้
- (4) ไขและหมุนลูกบิดประตูและกุญแจ
- (5) เปิด - ปิด เข็มกลัดที่มีขนาดใหญ่
- (6) ตัดกระดาษเม็ดเล็กๆ ของเส้นหรือชุด
- (7) ร้อยด้ายขึ้น - ลง ผ่านรูที่เจาะบนกระดาษฝักการเย็บ
- (8) ต่อแท่งไม้เป็นรูปต่างๆ
- (9) ประกอบภาพตัดต่อ 16 - 20 ชิ้น
- (10) ใช้กรรไกรได้ ตัดกระดาษตามรอยเป็นภาพต่างๆ ได้
- (11) ปั้นดินน้ำมันเป็นรูปร่างของสิ่งที่มีรายละเอียดสื่อความหมายให้ผู้อื่นเข้าใจ
- (13) วาดรูปคนซึ่งมีรายละเอียดของสิ่งต่างๆ และสวมเสื้อผ้า
- (14) เขียนรูป \triangle ตามคำสั่งโดยไม่มีแบบ
- (15) ลอกแบบตัวพยัญชนะตามรอยประได้
- (16) เขียนชื่อตัวเองได้
- (17) ระบายภาพที่มีความละเอียด เล็ก โดยอยู่ในขอบเขต

สรุปได้ว่า พัฒนาการกล้ามเนื้อเล็กมีความสำคัญจะต้องได้รับการพัฒนาตั้งแต่ในระดับปฐมวัยโดยการเปิดโอกาสให้เด็กทำกิจกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรม ศิลปสร้างสรรค์ ซึ่งจัดในรูปแบบที่หลากหลายให้เด็กได้เลือกทำตามความสนใจ เพื่อช่วยส่งเสริมความสามารถด้านการเขียนอย่างมีประสิทธิภาพ

ลักษณะและพัฒนาการเขียนของเด็กปฐมวัย

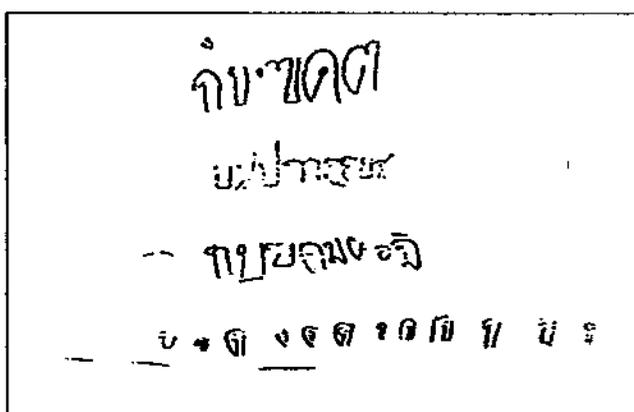
หรรษา นิลวิเชียร และพรรณรัศมี เก้าธรรมสาร (2534) ได้ศึกษาลักษณะการเขียนที่ปรากฏในเด็กปฐมวัยของเด็กชั้นอนุบาลปีที่ 1 และชั้นอนุบาลปีที่ 2 จำนวน 193 คน มาวิเคราะห์ตามหลักเกณฑ์ที่เท็มเพล และคณะ (Temple and others. 1982 อ้างถึงใน นฤมล เจริญแหลม. 2545 :28) ได้ศึกษาไว้ ซึ่งปรากฏผลสอดคล้องกัน ผลการศึกษาของเท็มเพลและคณะเป็นการเขียนด้วยตัวของเด็กเองไม่มีการดูแบบอย่าง ไม่คำนึงถึงการเขียนให้ถูกต้องเหมือนแบบและไม่ได้รับการสอนเขียนจากครูมาเลย ปรากฏผลดังต่อไปนี้

1. กฎการเกิดขึ้นซ้ำๆ (Recurring Principle) ลักษณะการเขียนในขั้นนี้ แสดงให้เห็นว่า เด็กสังเกตเห็นความแตกต่างระหว่างการเขียนกับการวาดภาพ เด็กจะสังเกตเห็นว่าการเขียนมีลักษณะการซ้ำๆ กันของเครื่องหมาย ซึ่งอาจประกอบด้วย เส้นโค้ง เส้นตรง และลักษณะเป็นแถวๆ ดังตัวอย่างในภาพที่ 2.1

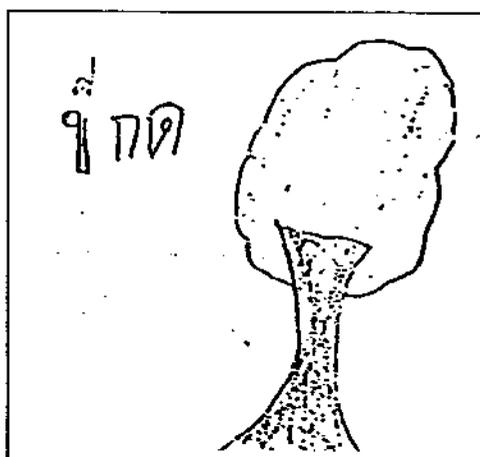
ภาพที่ 2.1 ลักษณะการเกิดขึ้นซ้ำๆ
ที่มา : (นฤมล เจียบแหลม. 2545 : 29)

2. กฎการซ้ำในรูปแบบที่แตกต่างกัน (Generative Principle) เป็นการค้นพบว่า การเขียนประกอบด้วยตัวอักษรซึ่งมีรูปร่างต่างๆ กันถึงจะมีการซ้ำแต่ก็ซ้ำในลักษณะการประกอบ ของเครื่องหมายที่แตกต่างกัน ถึงแม้ว่าเด็กจะเขียนด้วยกลุ่มตัวอักษรไม่กี่ตัวก็ตาม ดังตัวอย่างภาพที่ 2.2

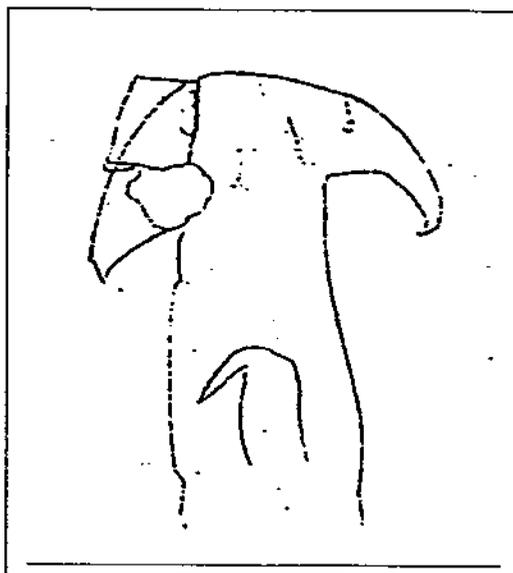
ภาพที่ 2.2 ลักษณะการซ้ำในรูปแบบที่แตกต่างกัน
ที่มา : (นฤมล เจียบแหลม. 2545 : 29)

3. มโนทัศน์เครื่องหมาย (Sign Concept) คือ การที่เด็กเรียนรู้ว่าเครื่องหมายใช้แทนบางสิ่งบางอย่างซึ่งไม่มีเหตุผลว่า ทำไมตัวอักษรชนิดนั้นถึงใช้แทนความหมายนั้น ตัวอักษร เป็นเครื่องหมายที่แต่ละชาติแต่ละภาษาคิดกำหนดขึ้นมา และได้รับการสืบทอดต่อกันมาหลายชั่วอายุคน สิ่งนี้เองที่เป็นเครื่องจำแนกความแตกต่างระหว่างการเขียนกับรูปภาพ เราเรียนรู้ตัวอักษรใช้แทนคำ และคำใช้แทนความหมายบางสิ่ง เด็กจะเกิดการเรียนรู้ว่า การเขียนก็คือ การใช้เครื่องหมายเพื่อแสดงถึงบางสิ่ง ความเข้าใจของเด็กเช่นนี้ก็คือ เด็กมีมโนทัศน์เกี่ยวกับเครื่องหมายนั่นเอง ดังตัวอย่างในภาพที่ 2.3 ที่เด็กบอกว่าเขียนคำว่า ต้นไม้

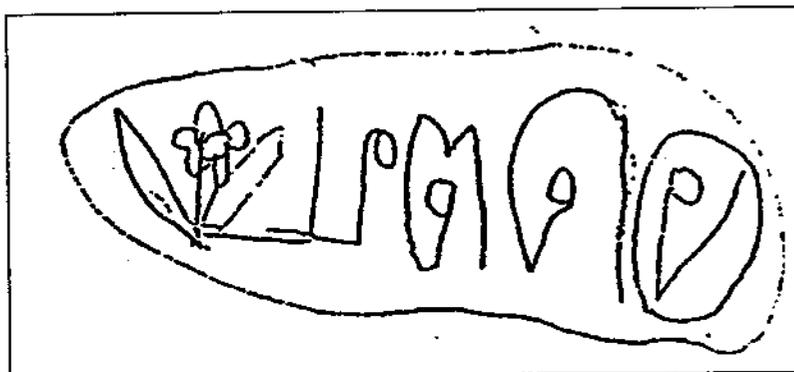
ภาพที่ 2.3 ลักษณะการมีมโนทัศน์เครื่องหมาย
ที่มา : (นฤมล เญียบแหลม. 2545 : 30)

4. กฎการยืดหยุ่น (Flexibility Principle) เด็กเรียนรู้ตัวอักษรจากครอบครัวจากโรงเรียน และสังคม การเขียนตัวอักษรนั้นจะมีข้อจำกัดเกี่ยวกับเครื่องหมายที่เป็นที่ตกลงกันในสังคม เช่น ภาษาไทยจะมีพยัญชนะ 44 ตัว มีเส้นพื้นฐานที่ประกอบกันเป็นตัวอักษร 13 เส้น ตัวอักษรประกอบด้วยเส้นหลายชนิดที่มีรูปร่างต่าง ๆ กัน ระหว่างที่เด็กเรียนรู้การทดลองเกี่ยวกับตัวอักษรนั้นเด็กจะค้นพบว่า ตัวอักษรที่เด็กรู้อาจนำไปสู่การเขียนตัวอักษรตัวอื่นๆ เช่น ก ถ ภ พ ฟ ดังนั้น บางครั้งเด็กก็จะคิดประดิษฐ์ตัวอักษรขึ้นมาใหม่ ซึ่งแตกต่างไปจากตัวอักษรที่มีอยู่หรือดัดแปลงตัวอักษรเดิมให้แตกต่างออกไปจากเดิม นั่นก็คือ เด็กค้นพบ การยืดหยุ่นนั่นเอง ดังตัวอย่างในภาพที่ 2.4

ภาพที่ 2.4 ลักษณะการยึดหยุ่น
ที่มา : (นฤมล เจียบแหลม. 2545 : 30)

5. กฎการเรียงแถวและการจัดหน้า (Linear Principle and Principle of Pang Arrangement) การเขียนในระยะแรกของเด็กจะประสบปัญหาเรื่องทิศทาง นักจิตวิทยาการรับรู้กล่าวว่า ไม่ว่าเด็กจะมองเก้าอี้จากแง่มุมไหน สายตาของเด็กก็ยังมองเห็นว่าเป็นเก้าอี้เหมือนกัน เด็กจะไม่คำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงมุมมอง ดังนั้น ไม่ว่าตัวอักษรจะอยู่ในลักษณะใด เด็กก็จะมองไม่เห็นความแตกต่าง เด็กจึงมักเขียนตัวอักษรกลับข้าง หรือกลับหัวได้อย่างไม่ลำบาก นอกจากนี้ เด็กยังมีความสับสนเรื่องการจัดหน้ากระดาษ เท็มเพลออธิบายว่าการจัดหน้ากระดาษของแต่ละภาษาไม่เหมือนกัน ภาษาอังกฤษเขียนจากซ้ายไปขวา เมื่อจบบรรทัดก็ขึ้นต้นบรรทัดใหม่ ชาวฮีบรูอ่านจากขวาไปซ้าย คนจีนอ่านจากบนลงล่างและจากขวาไปซ้าย ในภาษาไทยนั้น เรามีระบบการเขียนเช่นเดียวกับภาษาอังกฤษ คือจากซ้ายไปขวา แต่ก็ค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้ว่า เด็กมีความสับสนเรื่องทิศทาง ดังตัวอย่างในภาพที่ 2.5

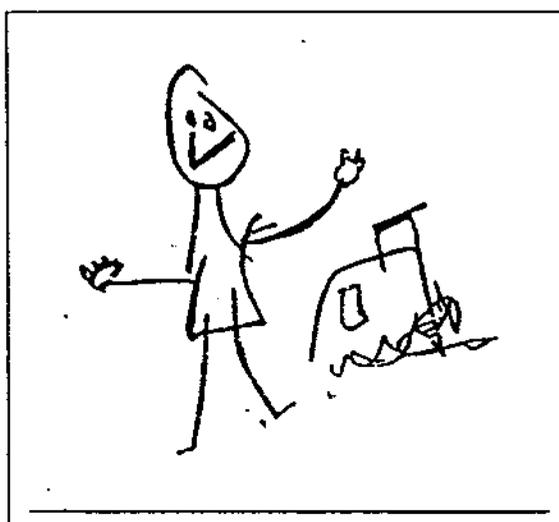

ภาพที่ 2.5 ลักษณะการเรียงแถวและการจัดหน้า

ที่มา : (นฤมล เจียบแหลม. 2545 : 31)

ซูลส์บาย (Sulzby 1985 cited in Morrow. 1993 : 241) ได้ทำการศึกษาการเขียนของเด็กปฐมวัย จำนวน 24 คน พบว่า เด็กมีลักษณะการเขียนและพัฒนาการเขียน ตามลำดับดังนี้

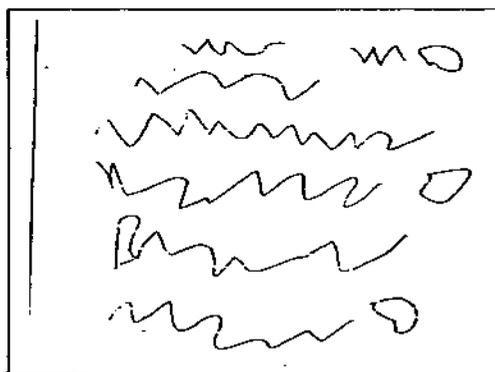
1. การเขียนโดยผ่านการวาดรูป (Writing via drawing) เด็กจะใช้การวาดรูปเป็นพื้นฐานของการเขียน ทั้งการวาดรูปและการเขียนจะไม่มีความสัมพันธ์กัน เด็กจะมองว่าการวาดรูปและการเขียนเป็นการติดต่อสื่อสารโดยเฉพาะ ดังตัวอย่างภาพที่ 2.6

ภาพที่ 2.6 การเขียนโดยผ่านการวาดรูป

ที่มา : (นฤมล เจียบแหลม. 2545 : 31)

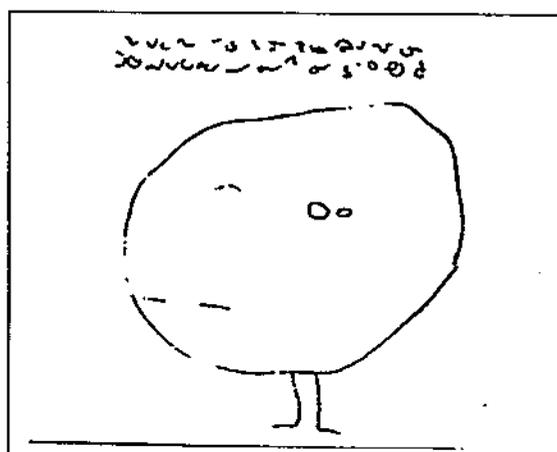
2. การเขียนโดยผ่านการขีดๆ เขียนๆ (Writing via scribbling) เด็กจะขีดๆ เขียนๆ แต่จะไม่เหมือนการเขียน จะพบว่าเด็กขีดๆ เขียนๆ จากซ้ายไปขวาได้บ่อยครั้ง เด็กจะเคลื่อนดินสอเหมือนกับที่ผู้ใหญ่ทำ และเขียนโดยทำให้เกิดเสียง การเขียนขั้นนี้จะเริ่มคล้ายการเขียนจริง ดังภาพที่ 2.7

ภาพที่ 2.7 การเขียนโดยผ่านการขีดๆ เขียนๆ

ที่มา : (นฤมล เจียบแหลม. 2545 : 32)

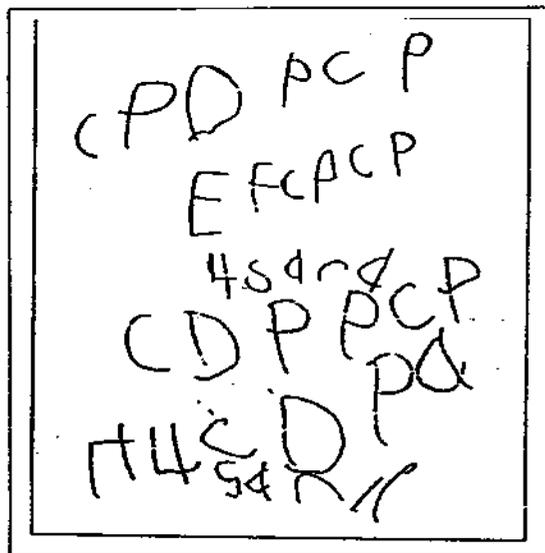
3. การเขียนโดยผ่านการทำตัวอักษรเหมือนแบบ (Writing via letter - like forms) เมื่อบอกดูผ่านๆ แล้ว การเขียนขั้นนี้จะเหมือนตัวอักษรจริง แต่ดูใกล้ๆ จะเห็นว่าเด็กเขียนไม่สมบูรณ์เหมือนตัวอักษรจริง แต่เด็กคิดแบบการเขียนของตัวเองขึ้น ดังภาพที่ 2.8

ภาพที่ 2.8 การเขียนโดยผ่านการทำตัวอักษรเหมือนแบบ

ที่มา : (นฤมล เจียบแหลม. 2545 : 32)

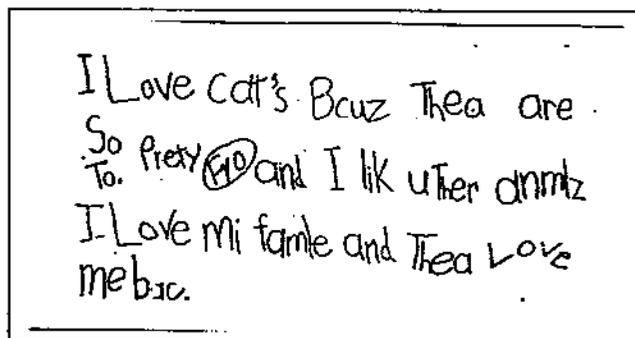
4. การเขียนโดยผ่านการคัดลอกจากหนังสือ (Writing via reproducing will learned units or letter strings) เด็กจะเขียนคัดลอกตัวอักษรเป็นชื่อตนเอง การเขียนของเด็กแต่ละคนจะแตกต่างกัน บางคนอาจจะเขียนตัวอักษรยาวๆ หรือคิดแบบการเขียนของตนเองขึ้น ดังภาพที่ 2.9

ภาพที่ 2.9 การเขียนโดยผ่านการคัดลอกจากหนังสือ

ที่มา : (นฤมล เจียบแหลม. 2545 : 33)

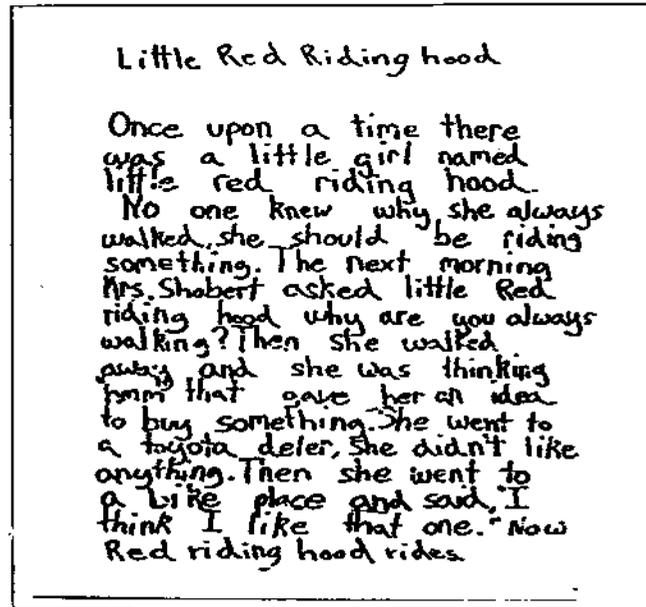
5. การเขียนโดยผ่านการคิดแบบของตนเองขึ้น (Writing via invented spelling) เด็กส่วนใหญ่จะคิดแบบการเขียนของตัวเองขึ้น ซึ่งจะแสดงความรู้สึกออกมา โดยไม่รู้ว่าการสะกดจริงๆ ทำอย่างไร ในการเขียนคำหนึ่งๆ ตัวอักษรเดียวจะเป็นตัวแทนของพยางค์ของคำนั้นทั้งหมด และจะมีบางคำเกินมาซึ่งไม่เกี่ยวข้องกัน เด็กบางคนจะเขียนอย่างรอบคอบเหมือนอย่างเขียนจริง จะมีคำเพียงเล็กน้อยที่คิดขึ้นเอง ดังภาพที่ 2.10

ภาพที่ 2.10 การเขียนโดยผ่านการคิดแบบของตนเองขึ้น

ที่มา : (นฤมล เจียบแหลม. 2545 : 33)

6. การเขียนโดยผ่านการสะกดตามแบบ (Writing via conventional spelling)
 ในขั้นนี้เด็กจะเขียนเหมือนการเขียนของผู้ใหญ่ ดังภาพที่ 2.11

ภาพที่ 2.11 การเขียนโดยผ่านการสะกดตามแบบ
 ที่มา : (นฤมล เจียบแหลม. 2545 : 34)

ทิตนา แชมมณี และคณะ (2536 : 76 - 77) ได้แบ่งพฤติกรรมการเขียนตามธรรมชาติของเด็กปฐมวัยออกเป็น 7 ลักษณะ ดังนี้

1. วาดแทนเขียน เด็กสื่อการคิดโดยการวาดแทนเขียน
2. ชีดเขียนแทนเขียน เด็กพยายามที่จะเขียนหนังสือแบบผู้ใหญ่ แต่การเขียนของเด็ก คือ การขีดเขียน ในระยะแรกเด็กอาจขีดเขียนไปทั่วหน้ากระดาษอย่างไม่มีระบบ ต่อมาเด็กจะรู้จักขีดเขียนจากซ้ายไปขวา สิ่งที่ขีดเขียนคล้ายตัวหนังสือมากกว่าภาพ
3. เขียนโดยทำเครื่องหมายคล้ายตัวหนังสือ เด็กพยายามเขียนตัวหนังสือบางตัว คล้ายตัวอักษร บางตัวก็ไม่คล้ายตัวอักษร แต่เป็นรูปร่างตัวอักษรที่เด็กคิดขึ้นเอง
4. เขียนตัวอักษรที่รู้จักด้วยวิธีที่คิดขึ้นเอง เด็กอาจเขียนคำที่เขียนได้แล้ว เช่น ชื่อของตัวเองด้วยการสลับที่ตัวอักษร หรืออาจเขียนตัวอักษรกลับ
5. คัดตัวอักษร เด็กอาจคัดตัวอักษรที่เห็นอยู่รอบตัวหรือบอกข้อความที่ต้องการ จะเขียนให้ผู้ใหญ่ช่วยเขียนให้แล้วจึงนำไปลอก บางครั้งอาจเป็นการลอกหมดทุกตัว บางครั้งเป็นการลอกเฉพาะคำที่ต้องการไปผสมกับคำที่เขียนได้แล้ว

6. เขียนโดยคิดสะกดขึ้นเอง เด็กจะคิดสะกดขึ้นเองเมื่อเขาไม่ทราบวิธีสะกดแบบผู้ใหญ่ เช่น เด็กเขียน ต ม แทนคำว่า ดอกไม้

7. เขียนสะกดคำใกล้เคียงหรือเหมือนกับวิธีสะกดของผู้ใหญ่ เช่น เขียนว่า “ขอบคุณค่ะ” โดยผสมพยัญชนะและสระตามเสียงของคำที่เขาพูดหรือได้ยิน

นิตยา ประพฤติกิจ (2539 : 178 - 179) ได้แบ่งพัฒนาการทางการเขียนของเด็กปฐมวัยตามวัย ได้ดังนี้

เด็ก 2 ขวบ ลากเส้นขยุกขยิก ลากเส้นตามรูปร่างกลมได้ จับดินสอหรือปากกาโดยใช้ทั้งมือจับ และทั้งแขนขยับเขยื้อน จะขีดเขียนจนเต็มหน้ากระดาษ พอใจกับรอยขีดเขียนของตน

เด็ก 3 ขวบ ชอบเขียนตัวอักษรตัวโตๆ ทุกหนทุกแห่งขอบวาดและระบายสี

เด็ก 4 ขวบ จดจำตัวอักษรบางตัวได้ รวมทั้งจำชื่อตนเองได้ อาจเขียนชื่อตนเองได้ หรือเขียนได้เป็นบางตัว ขอบวาดและระบายสี การวาดรูปคนวาดแค่เพียงเส้นตรงแนวตั้งและร่างแบบหยาบๆ แต่วาดรูปร่างกลมหรือสี่เหลี่ยมได้

เด็ก 5 ขวบ เขียนชื่อตนเองได้ การเขียนพยัญชนะ ตัวเลข อาจเขียนไม่เรียงลำดับ และบางทีเขียนกลับหัวก็มี สามารถเขียนตัวเลขได้แต่ตัวไม่เท่ากัน และมีขนาดพอดีๆ จับดินสอปากกา หรือพู่กันได้ดีขึ้น ขอบวาดและระบายสี สามารถวาดภาพที่ยากขึ้นได้ และภาพมีความสมบูรณ์มากขึ้น ชอบเลียนแบบ สามารถวาดรูปสี่เหลี่ยมและวงกลมเข้าด้วยกัน ชอบถามถึงตัวสะกดของคำ

อิลลิส (Ellis, 1994 : 277) กล่าวว่า กระบวนการเขียนของเด็ก ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนด้วยกัน คือ

1. ขั้นก่อนเริ่มการเขียน (Prewriting) ขั้นนี้เป็นขั้นเตรียมความพร้อมในการเขียน คิดเกี่ยวกับหัวข้อที่จะเขียน ครูสังเกตได้จากสิ่งที่เด็กมักชอบพูดถึง

2. ขั้นร่าง (Drafting) ขั้นนี้มีความสำคัญมาก คือ การเปิดโอกาสให้เด็กพูดเกี่ยวกับสิ่งที่เขาคิดออกแบบที่จะเขียน และร่างงานเขียน

3. ขั้นแก้ไข (Revising) เป็นขั้นให้เวลาเด็กตัดสินใจแก้ไขงานเขียนของตน ครูอาจให้คำแนะนำ โดยกระตุ้นให้เด็กได้คิดหลายแง่มุม

4. ขั้นปรับปรุง (Editing) เป็นขั้นสุดท้าย เด็กต้องอ่านทบทวน ตรวจสอบตัวสะกดรูปแบบการเขียน เครื่องหมายต่างๆ และอื่นๆ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจงานเขียนยิ่งขึ้น

ราตี ทองสวัสดิ์ (2537 : 29) กล่าวว่า การสอนหนังสือในระดับปฐมวัยส่วนใหญ่จะเป็นในลักษณะที่ครูเริ่ม สอนอ่าน - เขียนเร็ว แต่เด็กมิได้เรียนรู้ไปด้วย การจะเรียนอ่าน - เขียนได้ช้าหรือเร็วย่อมเป็นไปตามพัฒนาการของเด็ก

4. เพื่อพัฒนาการเคลื่อนสายตาจากซ้ายไปขวา ให้ทราบว่าสัญลักษณ์ของหนังสือไทยจะเริ่มอ่านเขียน จากซ้ายไปขวาในบรรทัดเดียวกัน เมื่อจบบรรทัดที่หนึ่งก็จะเลื่อนลงมาเขียนในบรรทัดที่สองต่อไป

5. พัฒนาการสังเกตมาคิดหาเหตุผลใช้เป็นประโยชน์ในกิจกรรมศิลปะ

6. เพื่อฝึกกล้ามมือที่จะนำไปสู่การเขียนตัวอักษรที่ถูกต้อง ตามทิศทางที่ควรฝึก เมื่อเด็กมีความพร้อมดีแล้ว

สรุปได้ว่า การเตรียมความพร้อมในการเขียนเพื่อเป็นการฝึกประสบการณ์พื้นฐานที่จะนำไปสู่การเรียนรู้ภาษาตามระบอบของชั้นประถมศึกษาได้ง่ายขึ้น โดยไม่เร่งรัดให้เด็กเขียน เมื่อเด็กยังไม่มีความพร้อม แต่จะส่งเสริมพัฒนาการเขียนตามวัยและความต้องการของเด็กอย่างค่อยเป็นค่อยไป ทั้งนี้จะทำให้เด็กรักการเรียน การเขียน ปัญหา การอ่าน - เขียน ในระดับประถมศึกษาหรือระดับที่สูงขึ้นจะลดน้อยลง

ความสัมพันธ์ของการวาดภาพและการเขียน

การพัฒนาความสามารถด้านการในการเขียนของเด็กนั้น จะค่อยๆ พัฒนาขึ้น เมื่อเด็กๆ ตระหนักว่าสัญลักษณ์ การวาดภาพที่เขียนนั้นเกี่ยวข้องกับวัตถุหรือเหตุการณ์ซึ่งบุคคลอื่นๆ สามารถเข้าใจได้ หลังจากนั้นเด็กๆ จะเริ่มจดจำสัญลักษณ์เฉพาะตัวอักษรต่างๆ ซึ่งเชื่อมโยงความหมายของรูป แม้ทิว และซอร์บาย (Martlew and Sorsby. 1995) ตลอดจนกระบวนการฝึกเขียนจะเป็นกระบวนการง่าย ๆ ถ้าหากว่าเป็นส่วนหนึ่งที่ชัดเจน นำคืบหน้าของชีวิตสำหรับเด็กเป็นสิ่งที่เปี่ยมไปด้วยภาพ เสียงและลีลาที่มีชีวิตชีวา สิ่งที่เด็กจะต้องจำ ต้องเป็นสิ่งที่น่าสนใจ การฝึกเขียนจะต้องเชื่อมอยู่กับการวาดรูปอย่างใกล้ชิด (มัทนี เกษมกมล, 2534 : 115) มีนักการศึกษาได้กล่าวว่า การเขียนและการวาดภาพจะเชื่อมโยงพัฒนาการมีความสัมพันธ์กันดังนี้

บุญไท เจริญผล (2533 : 13) กล่าวว่า การวาดภาพเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของเด็กที่จะนำไปสู่การแสดงออกทางด้านความคิด ความคิดทั้งหมดย่อมมีความหมายสำหรับเขา และเป็นวิถีทางการเรียนรู้ทางหนึ่งซึ่งได้จากการรับรู้ การสังเกต และการทำความเข้าใจกับสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัว

วิรุณ ตั้งเจริญ (2526 : 49-52) กล่าวถึงการวาดภาพของเด็กเป็นการสะท้อนให้เห็นพัฒนาการหรือความเจริญเติบโตในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ความเจริญเติบโตทางสติปัญญา การที่เด็กแสดงออกทางศิลปะในแต่ละวัย หรือแต่ละคนแตกต่างกัน ย่อมแสดงถึงความแตกต่างทางด้านสติปัญญาด้วยข้อแตกต่างกันนี้อาจจะปรากฏในแง่ของรายละเอียดการแสดงรูปทรง การออกแบบ การระบายสี หรือการจัดนาการ

ข้อแตกต่างนี้สามารถพิจารณาได้จากความแตกต่างของวัยบุคคล หรือในแต่ละช่วงเวลา กระบวนการทำงานศิลปะนั้นจะเริ่มจากวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งประสบการณ์บูรณาการความคิด และจินตนาการเข้าด้วยกันแล้วจึงสังเคราะห์เส้น รูปทรง สี ในขั้นสุดท้ายและยอมเป็นกระบวนการเรียนรู้ด้านหนึ่งที่เหมาะสมกับวัยอย่างมาก

2. ความเจริญเติบโตทางอารมณ์ เมื่อเด็กรับรู้สะสมประสบการณ์ และเรียนรู้นั้น นอกจากจะต้องปรับพฤติกรรมต่างๆ แล้วยังต้องปรับอารมณ์ของเขาอีกด้วย สำหรับพฤติกรรม การวาดภาพเด็กได้แสดงออกอย่างสนุกสนานเพลินเพลิน สิ่งเหล่านี้จะช่วยพัฒนาอารมณ์ของเด็กได้อย่างดีเยี่ยม ทั้งความสนใจ ความกระตือรือร้น และความตั้งใจอย่างแนบแน่นในการทำงาน

3. ความเจริญเติบโตทางด้านร่างกาย การวาดภาพกับการเจริญเติบโตทางด้านร่างกาย เป็นการแสดงออกที่ชี้ให้เห็น ความสามารถของการใช้สายตาที่สัมพันธ์กับการเคลื่อนไหว ในส่วนที่ต้องใช้ทักษะในการควบคุมทิศทาง การลากเส้น การเจริญเติบโตของร่างกายจะทำให้มีการเปลี่ยนแปลงรูปการวาด ที่เริ่มจากขั้นขีดเขียนเป็นเส้นยุ่งๆ ไปสู่ ความสามารถลากเส้นเป็น รูปทรงให้ปรากฏขึ้น และเมื่อเด็กเจริญเติบโตพัฒนาการทางทักษะ การเคลื่อนไหว จะทำให้รูปแบบการวาดภาพพัฒนาจากเส้นที่วาดเป็นเส้นง่าย ๆ ไปสู่รูปร่างที่เปลี่ยนแปลงของจริงมากขึ้น

4. ความเจริญเติบโตทางสังคม การวาดภาพของเด็กเปรียบเสมือนเป็นการถ่ายทอด สารหรือสาระ ซึ่งส่วนใหญ่จะเน้นสาระที่เกี่ยวข้องกับความคิดคำนึงส่วนตัว สิ่งแวดล้อม และสังคม โดยเฉพาะสาระที่เกี่ยวข้องกับสังคมนั้น นอกจากจะเป็นการสื่อสารให้รับรู้ถึงการที่เด็ก มีความคิดมีความสัมพันธ์กับสังคมอย่างไร แล้วยังเน้นให้เด็กคำนึงถึงสังคมรอบตัวความสัมพันธ์ที่เขาพึงมีต่อสังคม และการทำงานร่วมกันอีกด้วย

5. ความเจริญเติบโตทางการรับรู้ สมรรถภาพทางด้านรับรู้เป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งในตัวเด็ก ในอันที่จะช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้และสะสมประสบการณ์ที่ดี เพราะการรับรู้ที่มีสมรรถภาพย่อมเกี่ยวข้องกับประสาทสัมผัสโดยตรง การรับรู้ของเด็กในวัยนี้ส่วนใหญ่จะเป็นการรับรู้ทางสายตา โดยการรับรู้เกี่ยวกับสี รูปร่าง และบริเวณว่าง พัฒนาการรับรู้ ทางสายตา จะเริ่มแยกแยะสิ่งต่างๆ จากการแยกแยะสี และรูปร่างในระยะแรกต่อมา เมื่อเด็กมีพัฒนาการรับรู้มากขึ้นที่จะแสดงการรับรู้พื้นที่ว่างสำหรับวาดภาพ ซึ่งมีความสำคัญสำหรับเด็กมาก เด็กสามารถนำพัฒนาการรับรู้พื้นฐานที่ว่างมาใช้ได้อย่างเหมาะสม สามารถถ่ายทอดความรู้สึก จากสิ่งที่ตนรับรู้ออกมาในพื้นที่ส่วนต่างๆ ของภาพ ให้มีความหมายและสัมพันธ์กันได้

6. ความเจริญเติบโตทางสุนทรียภาพ แสดงให้เห็นถึงประสาทสัมผัสได้บูรณาการ ประสบการณ์ทั้งหมด ซึ่งเกี่ยวข้องกับความคิด ความรู้สึก การรับรู้ ผลจากการบูรณาการนี้สามารถที่จะพบได้จากเอกภาพของการจัดภาพที่ประสานกลมกลืนกัน และแสดงซึ่งความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับพื้นที่สำหรับวาดภาพ เส้น ลักษณะผิว และสี

7. ความเจริญเติบโตทางการสร้างสรรค์ จะเริ่มพัฒนา ตั้งแต่เด็กทำเครื่องหมายให้ได้ในครั้งแรก และเรียกสิ่งนั้นว่า “ผู้ชาย” “บ้าน” หรือ “ภูเขา” ภาพที่เขาสร้างขึ้นมานี้ ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์จากการคิดง่าย ๆ เหล่านี้จะนำไปสู่การสร้างสิ่งยาก ๆ ซึ่งจะผ่านขั้นตอนที่ซับซ้อนขึ้น อย่างไรก็ตาม การสร้างสรรคงานของเด็กที่ต้องอาศัยเสรีภาพทางความคิด และการแสดงออกเป็นสิ่งที่ประทับใจเด็กเสมอ และยอมสร้างความมั่นใจในการแสดงออกได้เป็นอย่างมาก และเมื่อต่างมีความมั่นใจเด็กก็พร้อมที่จะสร้างสรรค์งานใหม่ ๆ ได้ต่อไป

การวาดภาพของเด็กปฐมวัยเป็นการแสดงออกถึงประสบการณ์ของเด็ก เด็กได้ถ่ายทอด ความคิด จินตนาการ ความรู้สึกต่าง ๆ ลงในภาพที่วาดซึ่งเป็นการสนองตอบความแตกต่างระหว่างบุคคล และการวาดภาพ สามารถสะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาเด็กให้ครบทุกด้าน

โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld. 1957 อ้างถึงใน บุญโท เจริญผล. 2533 : 18) ได้ทำการศึกษาระดับพัฒนาการด้านศิลปะของเด็กโดยแบ่งขั้นพัฒนาการไว้ดังนี้

1. ขั้นขีดเขียน (The Scribbling Stage) อายุ 2 - 4 ปี
2. ขั้นเริ่มเป็นสัญลักษณ์ หรือขั้นเขียนภาพให้มีความหมาย (Pre - Schematic Stage) อายุ 4 - 7 ปี
3. ขั้นใช้สัญลักษณ์ หรือขั้นเขียนภาพได้คล้ายของจริง (Schematic Stage) อายุ 7 - 9 ปี
4. ขั้นเขียนภาพของจริง (Drawing Realistic) อายุ 9 - 11 ปี
5. ขั้นเขียนภาพเหมือนของจริง (Pseudo Realistic) อายุ 11 - 12 ปี
6. ขั้นเขียนความคิดสร้างสรรค์ (Period of Decision) อายุ 12 - 16 ปี

ในที่นี้จะกล่าวเฉพาะขั้นพัฒนาการในระยะ 2 - 6 ปี ซึ่งมีพัฒนาการ ดังต่อไปนี้

1. ขั้นขีดเขียน (Scribbling Stage) อายุประมาณ 2 - 4 ปี ในขั้นเด็กจะสนุกกับการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อ และเป็น การเพิ่มความสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา การขีดเขียนของเด็กจะเป็นไปตามลำดับขั้นที่สามารถทำนายได้ ซึ่งในขั้นนี้ยังแบ่งออกเป็นย่อย ๆ 4 ขั้น ดังนี้

1.1 Disordered Scribbling หมายถึง การขีดเขียนที่ไม่เป็นระเบียบ การลากเส้นของเด็กจะยุ่งเหยิงกับสับสนในคำนี้ว่าเป็นรูปอะไร แสดงให้เห็นว่าการควบคุมทางด้านกล้ามเนื้อของเด็กยังไม่เจริญพอ ถึงไม่สามารถบังคับมือไปตามต้องการได้

1.2 Longitudinal Scribbling หมายถึง ขั้นที่เด็กขีดเขียนเส้นนอนยาว ๆ ได้เป็นขั้นพัฒนาการกว่าขั้นขีดเขียน เป็นระเบียบ

1.3 Circular Scribbling หมายถึง ขั้นที่สามารถขีดเขียนได้เป็นวงกลม เด็กเคลื่อนไหวได้ทั้งแขน แสดงว่ากล้ามเนื้อเริ่มแข็งแรงขึ้น

1.4 Naming Scribbling หมายถึง ขั้นที่เด็กเขียนอะไรลงไปก็จะให้ชื่อสิ่งที่เขียนนั้นว่าชื่ออะไร คืออะไร เด็กเริ่มใช้ความคิดคำนึงในขณะที่เขียนภาพคน สัตว์หรือวัตถุ สิ่งที่เด็กเขียนจะไม่เป็นภาพที่ถูกต้องหรือมีรูปร่างในสายตาของผู้ใหญ่ แต่มีความหมายสำหรับเด็ก

เด็กจะพอใจสนุกสนานกับสิ่งที่เขาเขียนขึ้น ขั้นนี้จะเป็นขั้นหัวเลี้ยวหัวต่อในการวาดภาพของเด็กต่อไป

2. ขั้นเริ่มเป็นสัญลักษณ์ หรือขั้นเขียนภาพให้มีความหมาย (Pre - Scribbling Stage) อายุประมาณ 4 - 7 ปี เป็นขั้นเริ่มต้นของการแสดงออกที่มีความหมาย ภาพสิ่งของสิ่งเดียวกัน เด็กอาจจะเขียนได้หลายๆ แบบ ในระยะนี้โลกที่เด็กเห็นหรือรู้ จึงแตกต่างจากโลกที่เด็กเขียนภาพการพัฒนาความคิดเกี่ยวกับคน และสิ่งของยังไม่เด่นชัด ทำให้ภาพที่ได้กวาดบรรยายถึงสิ่งเหล่านี้อยู่ในรูปแบบทางเรขาคณิต เช่น ในการวาดรูปคน เด็กจะเขียน วงกลมแทนศีรษะ เส้นตามแนวขวางแทน และเส้นตามแนวตั้งแทนขา แต่ยังไม่มียรายละเอียดต่างๆ ของร่างกาย

3. วัยที่แสดงออกด้วยการเลียนแบบ (Realistic Stage) เด็กอายุประมาณ 9 - 11 ปี เป็นระยะที่เด็กชอบอยู่เป็นกลุ่มเป็นพวก ต้องการแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิดของตน มีความคิดฝันมากขึ้น การแสดงออกทางศิลปะ พยายามใช้เส้นเลียนแบบวัตถุสิ่งแวดล้อมที่ตนมองเห็นได้ พยายามเน้นความรู้สึกด้วยการใช้สี เริ่มเห็นว่าสีเป็นสิ่งสำคัญในการแสดงออก มากขึ้น การเขียนภาพเริ่มแสดงลักษณะการประดิษฐ์ตกแต่งภาพเพิ่มขึ้น เด็กมองภาพจริงจากสิ่งแวดล้อมรูปทรงจะวางซ้อนกันตามที่มองเห็น

สรุปได้ว่า พัฒนาการทางการวาดภาพของเด็กปฐมวัยจะต้องเป็นไปตามลำดับขั้นตอนเริ่มจากการที่กลัมนิ้วมือ และตาทำงานประสานกัน ประกอบกับการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมรอบตัว ความคิดของเด็กวัยนี้ยังยึดตนเองเป็นหลัก เพราะฉะนั้นภาพที่ปรากฏออกมาจึงขึ้นอยู่กับความคิด ของเด็กเป็นส่วนใหญ่ ความสามารถทางการวาดภาพของเด็กเป็นสิ่งที่ต้องเสริม เพราะเด็กจะได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคมและสติปัญญา ฉะนั้นถ้าเด็กได้รับการพัฒนา ด้วยการใช้ความคิดจินตนาการ และได้สะท้อนความคิดโดยการขีดเขียน สัญลักษณ์ต่างๆ เป็นประจำก็จะสามารถพัฒนาเป็นการเขียนตัวอักษรได้ ซึ่งจะเป็นพื้นฐานของการเขียน ในระดับอื่นต่อไป

แนวทางส่งเสริมพฤติกรรมการเขียนสำหรับเด็กปฐมวัย

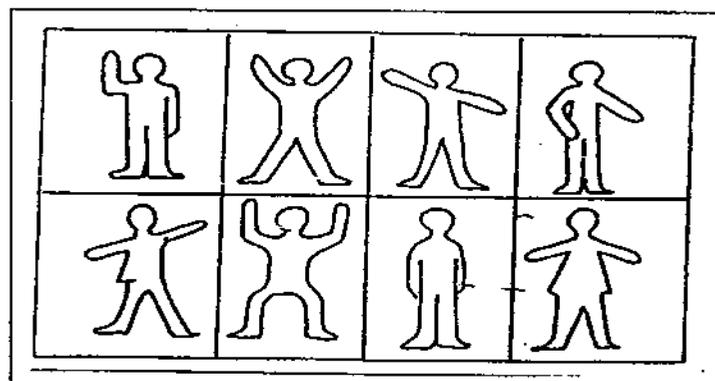
มอร์โรว์ (Morrow. 1993 : 245) กล่าวว่า แนวทางส่งเสริมพฤติกรรมการเขียนให้เด็กปฐมวัยสามารถทำได้ ดังนี้

1. ควรจัดสิ่งแวดล้อมให้มีอุปกรณ์ที่หลากหลายสำหรับเด็กได้ฝึกเขียน
2. ควรจัดกิจกรรมที่สนุกสนานให้เด็กได้เข้าร่วม เพราะเด็กจะทำผลงานจากประสบการณ์ที่เขาพอใจ

3. เด็กจะสังเกตการเขียนของผู้ใหญ่เสมอ ทั้งขณะทำงานและในเวลาว่าง เพราะฉะนั้นผู้ใหญ่ควรทำตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็ก
4. เด็กต้องการโอกาสและวัสดุอุปกรณ์ที่จะเขียนด้วยตัวเอง
5. บางครั้งเด็กต้องการความช่วยเหลือในการตัดสินใจที่จะเขียน อย่าปล่อยให้เด็กเขียนคนเดียว
6. เด็กจะให้ความหมายสิ่งที่เขียนขึ้น เช่น ตัวหนังสือ คำ เป็นต้น
7. ในการเขียนของเด็กโดยมากมักจะมีความหมายในการสื่อสารดังนั้นต้องให้ความสนใจ
8. เด็กควรได้รับการสนับสนุนในระยะยาวทั้งเป็นรายบุคคล และเป็นกลุ่ม อาจจะโดยการให้เขียนบันทึก เขียนการ์ด เขียนบัตรอวยพรในโอกาสต่างๆ เขียนคำเป็น เขียนสัญลักษณ์ เขียนประกาศ เขียนเรื่องราว และเขียนหนังสือ เป็นต้น
9. ควรอ่านเรื่องที่หลากหลายให้เด็กฟัง เพราะอาจเป็นจุดประกายความคิดของเด็ก
10. ควรหาโอกาสที่เหมาะสมในการสอนเด็กเขียน
11. ควรเปิดโอกาสให้เด็กเขียนคำจากต้นแบบ

นิตยา ประพฤติกิจ (2539 : 174 - 175) ได้กล่าวถึงกิจกรรมที่ส่งเสริมการเขียนดังต่อไปนี้

1. การฝึกใช้กล้ามเนื้อเล็ก (Small Muscles) ได้แก่ การเล่นปุกหมุดบนแผ่นบอร์ด การจัดการต่อภาพ การร้อยลูกปัด การผูกเชือก การรัดเชิบบ การวาดและการระบายสี
2. การฝึกเคลื่อนไหวโดยใช้ส่วนของร่างกาย จะช่วยให้เด็กสังเกต ได้รู้สึกและเข้าใจ คำว่า "สูง" "ต่ำ" และทิศทาง รู้จักรูปร่างและเส้น (เส้นตรง) การหมุนแขน (วงกลม) การยกขาขึ้นตรง หรือครูอาจให้เด็กเลียนแบบท่าทางตามรูปที่ครูชูให้ดู ซึ่งบัตรควรมีขนาดใหญ่พอสมควร และมีท่าทาง ดังภาพที่ 2.12

ภาพที่ 2.12 บัตรร่างรูปคนเพื่อให้เด็กเลียนแบบท่าทาง
ที่มา : (นฤมล เจียมแหลม. 2545 : 37)

3. การฝึกความเข้าใจเรื่อง “ซ้าย - ขวา” โดยครูบอกให้เด็กใช้อวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งเคลื่อนไหว การผูกกริบบิ้นหรือลูกกระดิ่งที่ข้อเท้าหรือมือของเด็ก

4. การเล่นเกมที่อาศัยการใช้นิ้วมือ เช่น การต่อบล็อกพลาสติกขนาดเล็กและขนาดกลาง การใช้แผ่นกระดาษแม่เหล็ก

5. การเล่นเกม เช่น เกมปฏิบัติตามคำสั่ง การเล่นเกมที่ต้องอาศัยนิ้วมือ

6. การฝึกเรียงตัวพยัญชนะ ครูแจกซองให้เด็กแต่ละคนเพื่อประสมตัวอักษรตามชื่อของตนเองหรือแจกตัวเลขให้เรียงก็ได้ ถ้าโรงเรียนมีกระดานและตัวอักษรแม่เหล็กก็สามารถใช้ตัวอักษร หรือตัวเลขเรียงบนกระดานก็ได้ นอกจากนี้ ครูอาจใช้ตัวอักษรที่ทำด้วยไม้พลาสติกหรือกระดาษแข็ง เพื่อให้นักเรียนลากเส้นตามแบบ

7. การเรียงชื่อสิ่งของ ครูจัดสิ่งของให้เรียงจากซ้ายไปขวา หรือจากบนลงล่างและเรียกเด็กให้ชี้ พร้อมทั้งบอกชื่อสิ่งของนั้นตามลำดับที่วาง

8. การวาดภาพ

8.1 ควรให้เด็กวาดภาพให้เสร็จ อย่างน้อยสักส่วนหนึ่งก็ยังดี

8.2 ให้เด็กลากเส้นตามรอยประ

8.3 ให้เด็กเขียนในอากาศ หรือใช้นิ้วจุ่มน้ำแล้วเขียนบนพื้นซีเมนต์

8.4 ให้ลากเส้นต่อภาพให้สมบูรณ์

8.5 การโยงเส้นจับคู่ เช่น ระหว่างแม่กับลูก (ของสัตว์ชนิดต่าง ๆ) รองเท้าแบบต่างๆ

9. การติดป้ายชื่อ นอกจากเด็กมีป้ายชื่อติดเสื้อแล้ว ครูอาจจัดทำป้ายชื่อนักเรียนเพื่อให้นักเรียนหยิบไปแขวนบนกระดาน ซึ่งครูเขียนชื่อศูนย์การเรียนต่างๆ ไว้ เด็กจะต้องตัดสินใจก่อนว่าจะตัดสินใจเล่นศูนย์ใด แล้วจึงนำชื่อป้ายชื่อตนไปแขวน หรือถ้ามีป้าย “อาสาสมัครในวันนี้” ก็ให้เด็กนำไปแขวนด้วย

10. ศิลปะ เช่น ให้เด็กกละเลงสี แล้วใช้นิ้วเขียน (Finger Painting) ลงบนสีเรียบๆ นั้น หรือเขียนบนทราย การปะเศษกระดาษเป็นรูปต่างๆ เป็นตัวอักษร การขยำกระดาษ การสานกระดาษ หรือไหมพรมเส้นใดๆ ก็ได้

นิตยา ประพฤติกิจ กล่าวว่า ครูควรเขียนชื่อเด็กลงบนมุมซ้ายของแผ่นรายงาน ศิลปะ และเขียนที่ข้างของของเด็ก เช่น คู่เก็บของ สมุด ฯลฯ เพื่อให้เด็กเรียนรู้ลักษณะอักษรว่า แบบนี้หมายถึง ชื่อของตน ครูควรนั่งข้างๆ เด็ก และเขียนอย่างสวยงามและประณีต เพื่อเป็นแบบอย่างแก่เด็ก ไม่ควรนั่งตรงข้ามกับเด็กหรือนั่งเฉยๆ เพราะเมื่อเด็กมองไปจะเห็นตัวอักษรในอีกรูปแบบหนึ่ง เด็กๆ มีความภูมิใจที่เห็นผลงานของตน และต้องการเห็นชื่อของตนเองปรากฏอยู่บนสิ่งนั้น ถ้าเด็กยังเล็กและเขียนชื่อตัวเองไม่ได้ ครูควรเขียนให้ และเขียนอย่างสวยงามด้วย ส่วนผู้ปกครองควรมีทัศนคติที่ดีต่อการเขียนของลูกไม่ว่าจะชุกชุกหรือไม่กี่ตาม เพราะนั่นคือพื้นฐานขั้นต้นของการเขียน จัดหากระดาษ ดินสอ ไม้ให้ลูกพร้อมเสมอ ให้ลูกวาดภาพ พ่อแม่

เขียนคำบรรยายตามคำบอกเล่าของลูก ช่วยเหลือเมื่อลูกต้องการเขียนจดหมายขึ้นชมลูกเมื่อลูกต้องการขีดเขียน เขียนชื่อลูก (หรือคำอื่นๆ ที่ลูกสนใจ) ให้ลูกได้เห็นเป็นต้น

พีเตอร์เซ็น (Petersen. 1996 : 147) กล่าวว่า ครูควรเชิญชวนให้เด็กเขียนมากกว่าที่จะยื่นมือเข้าไปช่วยเขียน และควรจัดอุปกรณ์การเขียนให้เด็กสามารถหยิบใช้ได้ง่าย เช่น ในศูนย์การเรียนรู้ ควรเป็นศูนย์ที่มีชั้นวางหนังสือ มีกระดาษหลากหลายชนิดทั้งมีเส้น และไม่มีเส้น ให้เด็กเลือกใช้ จัดเตรียมกรรไกร ปากกา ดินสอ และสีดินสอ อาจจะเตรียมซองจดหมาย การ์ด บัตรเชิญที่ใช้แล้ว และพจนานุกรมวางไว้ที่ชั้นหนังสือด้วย พื้นที่ที่ใช้เขียนควรเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมกับเด็ก เด็กสามารถที่จะพูดคุยและทำงานได้ มีโต๊ะ เก้าอี้สำหรับรอนั่งเขียนเหมาะสม และพอเพียงกับเด็ก ครูอาจอ่านเรื่องให้เด็กฟัง เพราะประสบการณ์ที่เด็กได้ฟัง เด็กสามารถนำมาเขียนได้

บริเวอร์ (Brewer. 1995 : 220) กล่าวถึงบทบาทครูในการส่งเสริมการเขียนว่า ครูจะต้องจัดสิ่งแวดล้อมที่เต็มไปด้วยภาษาเขียน เช่น หนังสือ นิตยสาร หนังสือพิมพ์รายวัน ป้ายจราจร ตัวหนังสือบนโทรทัศน์ ฉลากสิ่งของ เครื่องใช้ ฯลฯ ครูควรกระตุ้นให้เด็กมีความกล้าเสี่ยง กล้าที่จะเขียน ครูไม่ควรให้เกรงเด็กในการฝึกเขียน ทั้งครู และผู้ปกครองควรให้กำลังใจเด็กที่จะคิดแบบการเขียนของตนเองขึ้น และเน้นความสำคัญของความหมาย มากกว่าความถูกต้องของตัวสะกด

พูนสุข บุญยสวัสดิ์ (2532 : 53 - 54) กล่าวว่า ครูควรจัดห้องให้เด็กฝึกเขียนอยู่ในทำเลที่เงียบสงบไม่มีเสียงอึกทึก หรือผู้คนพลุกพล่าน มีแสงสว่างเพียงพอไม่จ้าจนเกินไป และควรให้แสงสว่างเข้าทางซ้ายมือของเด็ก หรือจากทางด้านบน มิใช่ส่องทางด้านขวาหรือตรงหน้าของเด็ก เพราะจะทำให้เกิดเงามืดบังการเขียนของเด็ก แต่ถ้าเด็กถนัดมือซ้ายควรให้แสงสว่างเข้าทางขวามือของเด็ก

สรุปได้ว่า แนวทางส่งเสริมพฤติกรรมการเขียนให้แก่เด็กปฐมวัย ทั้งครูและผู้ปกครอง ต้องร่วมมือกันจัดสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กให้ประกอบไปด้วย อุปกรณ์ที่ส่งเสริมการเขียนอย่างหลากหลาย ในการจัดกิจกรรมต่างๆ ควรคำนึงถึงการบูรณาการทักษะการเขียนเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิด การเรียนรู้อย่างแท้จริงในสิ่งแวดล้อมที่มีความหมาย ครูควรจัดให้เด็กมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น ได้มีโอกาสสำรวจ ค้นคว้า ทดลอง เพื่อพัฒนาเด็กให้มีคุณสมบัติของการเป็นผู้ส่งสารและรับสารอย่างมีประสิทธิภาพ ควรเป็นตัวอย่างที่ดีในการเขียนให้แก่เด็ก ให้แรงเสริมทางบวก พูดคุยซักถามถึงสิ่งที่เด็กเขียน ตอบคำถามเมื่อเด็กสงสัย ให้กำลังใจไม่บีบบังคับให้เด็กเขียน ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้กล้าแสดงออกตามความสามารถของแต่ละบุคคล

การฝึกการเขียนแบบปฏิบัติการ

1. ความหมายของการฝึกการเขียนแบบปฏิบัติการ

ไฟว์ และ ฮานเสน (Five and Hansen. 1988 cited in Combs. 1996 : 175) กล่าวว่า การฝึกการเขียนแบบปฏิบัติการเป็นวิธีการที่ดีมากที่จะฝึกเด็กในห้องเรียนให้เขียน การฝึก การเขียนแบบปฏิบัติการไม่มีแบบฟอร์มที่แน่นอน ครูสามารถวางแผนการเรียนได้อย่าง หลากหลายและให้เป็นไปตามความสนใจของเด็กที่อยากจะเรียนรู้ หัวข้อที่ใช้ในการฝึกเขียน ต้องเป็นเรื่องที่เด็กทุกคนรู้จัก ครูจะให้เวลาเขียนอย่างพอเพียงและเหมาะสม ส่วนเด็กมีทางเลือก ที่หลากหลายในการเขียนและแสดงความรู้สึกกับงานเขียนของตน และที่สำคัญเด็กจะมีส่วนร่วม ในการประเมินงานเขียน

คอลคินส์ (Calkins. 1986 cited in Donald and Diane. 1998 : 368) กล่าวว่า การฝึกการเขียนแบบปฏิบัติการเป็นวิธีการที่ทำได้ง่ายมาก โดยครูจัดเวลาการเขียนให้กับเด็ก อย่างพอเพียงใน 1 วัน ในการจัดการสอนครุควรเตรียมกิจกรรมไว้หลากหลาย ในระหว่างการทำ กิจกรรมเด็กจะเขียนงานที่สะท้อนความคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตและประสบการณ์ การเขียน จะเป็นการรวบรวมเรื่องที่เด็กรู้ ขณะที่เด็กเขียนเด็กจะต้องคิดว่าเขาจะเขียนอย่างไร

สรุปได้ว่า การฝึกการเขียนแบบปฏิบัติการ เป็นกิจกรรมการฝึกเขียนที่คิดขึ้นเพื่อให้ เด็กได้ฝึกการเขียนและแสดงออกทางการเขียนอย่างสร้างสรรค์ด้วยตัวของเด็กเอง กิจกรรมที่จัดขึ้น สามารถปฏิบัติได้ทั้งห้อง โดยจัดเวลาให้เด็กเขียนอย่างสม่ำเสมอซึ่งอาจจะให้เด็กเขียนทุกวัน หรือสัปดาห์ละ 3 - 4 วัน โดยเขียนภายใต้หัวข้อที่เด็กกำหนดขึ้น หรือเด็กและครูร่วมกันกำหนดขึ้น

2. จุดมุ่งหมายของการฝึกการเขียนแบบปฏิบัติการ

รูดเดลล์ (Ruddell. 1993 : 175 - 176 cited in Eanes. 1995 : 480) กล่าวว่า จุดมุ่งหมายของการฝึกการเขียนแบบปฏิบัติการ คือ การให้เด็กได้ฝึกเขียนบ่อยๆ มีเกณฑ์ กำหนดเวลาที่แน่นอนและเหมาะสม โดยเรื่องที่ใช้เขียนมีความสัมพันธ์กับเรื่องที่เรียนในชั้นเรียน

อีลเนส (Eanes. 1995 : 480) กล่าวว่า จุดมุ่งหมายของการฝึกการเขียนแบบ ปฏิบัติการ คือ การให้เด็กได้เขียนสะท้อนความคิดของเด็กลงบนกระดาษ การที่เด็กได้เขียน อย่างสม่ำเสมอภายใต้หัวข้อที่เด็กและครูร่วมกันสร้างขึ้น เด็กเลือกเรื่องที่ตนสนใจเรื่องหนึ่งมา เขียน โดยคิดแบบการเขียนของตนขึ้นแสดงความคิดเห็นโดยการพูดคุยกับเพื่อนและครู เด็กจะ แสดง ความเป็นเจ้าของงานเขียนของตน เมื่อเด็กเริ่มเข้าใจงานเขียนเป็นงานประจำที่ต้องทำ ทุกครั้งตามเวลาที่กำหนด เด็กจะเริ่มเตรียมการเขียนของตนไว้ในใจ และจะเริ่มสนใจเกี่ยวกับ ข่าวสารและเรื่องราวต่างๆ ที่จะนำมาเขียนซึ่งการฝึกการเขียนแบบนี้จะทำให้เด็กมีประสบการณ์ เฉพาะบุคคลอย่างแท้จริง

สรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายของการฝึกการเขียนแบบปฏิบัติการ มีดังนี้

- (1) เพื่อให้เขียนสะท้อนความคิด
- (2) เพื่อให้ฝึกเขียนบ่อยๆ อย่างสม่ำเสมอ
- (3) เพื่อฝึกการวางแผนงานเขียนของตน
- (4) เพื่อฝึกให้มีความรับผิดชอบในงานเขียนของตน
- (5) เพื่อฝึกให้กล้าแสดงออกและมีความเชื่อมั่นในการเขียน
- (6) เพื่อฝึกให้เป็นผู้ที่ช่างสังเกต และสนใจในข่าวสารข้อมูลต่างๆ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการเขียน
- (7) เพื่อฝึกการทำงานเป็นกลุ่มและรายบุคคล
- (8) เพื่อให้รู้จักจินตนาการและแสดงความคิดสร้างสรรค์
- (9) เพื่อร่วมสนทนา ปรีक्षा โต้ตอบกับครูและเพื่อน

3. แนวการฝึกการเขียนแบบปฏิบัติการ

คอมส์ (Combs. 1996 : 174 - 175) ได้แบ่งช่วงเวลาในการฝึกการเขียนแบบปฏิบัติการ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ดังนี้

ทั้งกลุ่ม (10 - 20 %) ชั้นสร้างหัวข้อการเขียน

หรือร่วมกันวางแผนที่จะเขียนในวันนี้

ทำงาน (60 - 70 %) เขียนคนเดียว

การประชุมปรึกษา

แลกเปลี่ยนความคิดกับเพื่อนคนเดียว หรือเป็นกลุ่ม

แก้ไขงานเขียนกับเพื่อนคนเดียว หรือเป็นกลุ่ม

ทั้งกลุ่ม (20 %)

แลกเปลี่ยนงานเขียนกับเพื่อนและครู

วางแผนงานเขียนในวันต่อไป

คอมส์ กล่าวว่า จากช่วงเวลาที่แบ่งอย่างคร่าวๆ นี้ ครูสามารถที่จะเลือกเฉพาะระยะใดระยะหนึ่ง ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับความต้องการ ความสนใจ วัยของเด็กและเหมาะสมกับจุดมุ่งหมายว่า ต้องการให้เด็กเรียนรู้เรื่องใด

จอห์น และแมรี่ (John and Mary. 1995 : 235) พบว่า เวลาที่ใช้ฝึกการเขียนแบบปฏิบัติการใน 1 วัน ควรใช้เวลาประมาณ 30 - 45 นาที โดยแบ่งเป็นขั้นตอนของการทำกิจกรรม ดังนี้

5 - 10 นาที ชั้นสร้างหัวข้อการเขียน

5 นาที ชั้นวางแผน

5 นาที ชั้นเตรียมตัวก่อนเขียน

20 นาที ชั้นฝึกการเขียนแบบปฏิบัติการ

เด็ก ๆ เขียน อ่าน ปรีกษากับเพื่อนหรือครู เขียนใหม่
 แกไขงาน ปรีกษางานเขียนกับครูแบบตัวต่อตัว หรือปรีกษา
 เป็นกลุ่มเล็ก ๆ สังเกตและจดบันทึก หรือจดจำวิธีการเขียน
 10 นาที ชั้นแลกเปลี่ยนงานเขียนร่วมกัน

3.1 ชั้นสร้างหัวข้อการเขียน (Mini - Lesson)

ชั้นนี้จะใช้เวลาในช่วงสั้น ๆ ประมาณ 5 - 10 นาที แต่เป็นช่วงที่สำคัญมากในการจัดกิจกรรมการฝึกการเขียนแบบปฏิบัติการ โดยในเด็กปฐมวัยชั้นนี้ถือเป็นการระดมพลังสมองร่วมกันระหว่างครูกับเด็กในการเลือกหัวข้อที่จะเขียน ซึ่งสัมพันธ์กับหน่วยการเรียนรู้ในขณะนั้น กระทำได้โดยครูเปิดโอกาสให้เด็กเสนอความคิดเห็นในหัวข้อที่ต้องการเขียนทีละคน ครูเขียนหัวข้อที่เด็กเสนอบนกระดานขนาดใหญ่ที่ติดไว้บนกระดาน ที่เด็กสามารถมองเห็นได้ทั่วถึงทุกคน จากนั้นครูเป็นผู้ดำเนินการเชื่อมโยงให้เด็กเขียนภายใต้หัวข้อเดียวกันอย่างละมุนละม่อม เกรฟ (Graves. 1983 cited in John and Mary. 1995 : 254) และ แอทเวลล์ (Atwell. 1989 cited in Eanes. 1995 : 428)

3.2 ชั้นวางแผน (Planning)

ชั้นนี้เป็นการ “ตรวจสอบความเป็นปัจจุบัน” (status check) โดยครูถามถึงการวางแผนการเขียนในวันนี้ของเด็ก เช่น “หนูได้รับมอบหมายให้เขียนอะไร ?” “หนูปรึกษากับเพื่อนหรือยังว่าจะเขียนอะไร?” เป็นต้น เนื่องจากเด็กมีหลายคน ดังนั้น คำตอบของเด็กจึงมีหลากหลาย ฉะนั้น ครูควรทำบัญชีรายชื่อเด็กโดยเขียนเป็นแถว 5 แถว สำหรับใช้ใน 1 สัปดาห์เพื่อบันทึกการวางแผนการเขียนของเด็กในแต่ละวัน การทำบันทึกนี้จะช่วยให้ครูรู้ถึงความก้าวหน้าของเด็กได้ คอมป์ (Combs. 1996 : 180 - 181) และ แอทเวลล์ (Atwell. 1987 cited in John and Mary. 1995 : 254)

3.3 ชั้นเตรียมตัวก่อนสอน (Sustained Writing)

ชั้นนี้เป็นช่วงสั้น ๆ ประมาณ 2 - 5 นาที ก่อนเริ่มการฝึกเขียน ครูและเด็กทุกคนต้องเงียบเพื่อสงบสติอารมณ์ จอห์น และ แมรี่ (John and Mary. 1995 : 254)

3.4 ชั้นฝึกการเขียนแบบปฏิบัติการ (Workshop Time)

เด็กควรมีเวลาในการเขียนแต่ละวันอย่างเพียงพอ การที่ครูกำหนดเวลาในการฝึกการเขียนที่แน่นอนให้เด็ก เด็กจะคิดวางแผนว่าเขาควรทำอะไร และควรทำอย่างไร และใช้เวลาในการเขียนได้อย่างเหมาะสม ถ้ามีเด็กกำลังเขียนเพราะเขาเพิ่งค้นพบวิธีการที่ดีกว่าเดิมหรือกำลังปรึกษากับเพื่อน ๆ เพื่อแก้ไขปรับปรุงงานเขียน ครูควรยืดหยุ่นเวลาให้เด็กมากขึ้น ในวันหนึ่งเด็กควรทำงานเสร็จ 1 ชิ้น แต่ควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็กด้วย สิ่งสำคัญในการให้เด็กฝึกเขียนคือ ควรพยายามให้เด็กได้แสดงความคิดของเด็กออกมาโดยผ่านการเขียน และครูควรให้เด็กเขียนงานบนโต๊ะเพราะครูสามารถเดินดูได้สะดวก และเป็นการฝึกให้เด็กนั่ง

เขียนบนเก้าอี้ ในขณะที่เดินดูครุฑวาระกระตุ้นให้เด็กสรุปงานเขียนของตนเองอย่างสั้นๆ ด้วยการถามคำถามปลายเปิด เช่น “ช่วยบอกสิ่งที่หนูเขียนให้ครูฟังซิ ?” หรือ “หนูทำอะไรถึงเป็นอย่างนี้ได้ ?” หรือ เล่าเหตุการณ์สมมติว่า ถ้าเหตุการณ์เปลี่ยนไป ‘หนูจะเปลี่ยนแปลงงานเขียนของหนูอย่างไร ?’ เป็นต้น เด็กๆ ก็จะได้เรียนรู้การสนทนากับครู จุดมุ่งหมายของการสนทนา คือ การที่เด็กบอกเนื้อหางานเขียนบนกระดาษของเด็ก คอมป์ (Combs. 1996 : 181 183) คอลคินส์ (Calkin. 1986 cited in Combs. 1996 : 175) และ แอทเวลล์ (Atwell. 1989 cited in Eanes. 1995 : 482 - 483)

ไดสัน และ ฟรีดแมน (Dyson and Freedman. 1991 cited in John and Mary. 1995 : 254 - 256) กล่าวว่า ขณะที่เด็กฝึกการเขียน จะมีการยืดหยุ่นวิธีการที่เด็กได้วางแผนไว้ ในขณะที่เขียนอาจประกอบด้วยกิจกรรม ดังต่อไปนี้

(1) การแผ่ขยายความคิด (Idea generation) ครูอาจจะช่วยกระตุ้นให้เด็กเลือกหัวข้อที่จะเขียน ซึ่งเด็กมักจะสนใจเกี่ยวกับเรื่องการเดินทางรายการต่างๆ ในโทรทัศน์ เรื่องการเล่นกับสัตว์เลี้ยง เป็นต้น เมื่อเด็กสนใจหัวข้อที่เด็กมีความรู้และประสบการณ์น้อย ครูควรหาหนังสือมาอ่านให้เด็กฟัง หรือทำกิจกรรมอย่างอื่นที่เพิ่มความรู้อและให้เด็กมีประสบการณ์มากขึ้น

(2) การวางแผนการเขียน (Drafting and revising) ในระยะแรกๆ อาจพบว่าเด็กมีความสามารถในการเขียนต่ำ เช่น เขียนน้อย เขียนสกปรกเลอะเทอะ ครูควรให้เด็กประเมินตนเองและฝึกให้เด็กยอมรับการประเมินจากครูและเพื่อนเพื่อแก้ไขงานเขียนของตนเอง การทำเช่นนี้เด็กจะมีพัฒนาการเขียนที่ดีขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติ

(3) การปรับปรุงงานเขียน (Editing) การปรับปรุงงานเขียน หมายถึง การเปลี่ยนการทำให้เหมาะสม การเสริมงานหรือทำงานให้ดีกว่าเดิม เด็กสามารถปรับปรุงงานเขียนของตนเองได้ตามความต้องการ โดยการปรึกษากับเพื่อนหรือขอความคิดเห็นจากครู เกรฟ (Graves. 1983 cited in John and Mary. 1995 : 256) แนะนำว่า ครูควรถามกระตุ้นเด็ก เช่น “สิ่งนี้ หมายถึงอะไร ?” ‘ครูเติมบางอย่างลงไปได้ไหม ?’ ‘ครูเอาอันนี้ออกได้ไหม ?’ ‘เคลื่อนย้ายบางอย่างดีไหม ?’ เป็นต้น

3.5 ชั้นแลกเปลี่ยนงานเขียนร่วมกัน (Whole - class share)

การแลกเปลี่ยนงานเขียนร่วมกันทั้งชั้นมีความสำคัญมาก เด็กต้องการที่จะได้รับการสะท้อนกลับเกี่ยวกับงานเขียนของตน การได้รับการยอมรับจากเพื่อนจะเป็นแรงผลักดันให้เด็กอยากเป็นนักเขียน การได้แลกเปลี่ยนชิ้นงานในโอกาสที่เหมาะสม และร่วมรับฟังขั้นตอนการเขียนงานตั้งแต่ต้นจนจบ โดยเด็กอ่านงานเขียนของตนให้เพื่อนๆ ฟัง การสนทนากันจะบอกให้เห็นว่าเด็กชอบหรือสนใจงานเขียนชิ้นใด และครูจะเปิดโอกาสให้เด็กถามคำถามได้ คำถามที่มักพบ เช่น “สิ่งที่เขียนหมายถึงอะไร ?” ‘วางแผนการเขียนอย่างไร ?’ ‘จะทำอย่างไรต่อไปเกี่ยวกับหัวข้อนี้ ?’ ‘ที่ผ่านมาคิดว่าเขียนอะไรได้ดีที่สุด ?’ ‘ตั้งชื่องานเขียนว่าอะไร ?’ เป็นต้น

มีครูบางท่านจัดงาน “วันนักเขียน” ขึ้นเป็นเวลา 1 วัน โดยเด็กสามารถแลกเปลี่ยนผลงานกับเพื่อนอ่านได้ เด็กจะสนุกกับการได้แลกเปลี่ยนงานกับเพื่อนห้องอื่น บางโรงเรียนจัดงานให้บุคคลอื่นได้ร่วมชื่นชมผลงาน และเขียนข้อเสนอแนะเกี่ยวกับงานเขียนของคนด้วย เช่น จัดที่ห้องสมุด เป็นต้น เกรฟ และ ฮาเซน (Graves and Hasen 1983 cited in John and Mary. 1995 : 258)

สรุปได้ว่าแนวการเขียนแบบปฏิบัติการสามารถแบ่งได้เป็นชั้น 5 ชั้น ครูสามารถเลือกชั้นตอนใดชั้นตอนหนึ่งที่เห็นว่าเหมาะสมกับเด็กไปใช้ได้ ดังนี้

(1) ชั้นสร้างหัวข้อการเขียน ใช้เวลาประมาณ 5 - 10 นาที กระทำร่วมกันทั้งชั้น เพื่อเสนอหัวข้องานเขียนโดยที่ครูกำหนดหรือเด็กและครูร่วมกันกำหนด ซึ่งเป็นหัวข้อที่สัมพันธ์กับหน่วยการเรียนรู้

(2) ชั้นวางแผนใช้เวลาประมาณ 5 นาที โดยครูจัดบันทึกการวางแผนการเขียนของเด็กก่อนลงมือเขียนไว้ทุกวัน

(3) ชั้นเตรียมตัวก่อนเขียน ใช้เวลาประมาณ 2 - 5 นาที คือการให้เวลาเด็กในการสงบสติอารมณ์ก่อนเริ่มการเขียน

(4) ชั้นฝึกเขียนแบบปฏิบัติการ ใช้เวลาประมาณ 20 นาที อาจให้เด็กเขียนคนเดียวหรือเขียนเป็นกลุ่มเล็กๆ ตามที่ได้วางแผนไว้สามารถยืดหยุ่นการเขียนจากที่ได้วางแผนไว้ เด็กสามารถปรึกษา ชักถามข้อสงสัย ขอคำแนะนำจากเพื่อนและครูได้ สามารถแก้ไขปรับปรุงงานของตนได้จนพอใจ

(5) ชั้นแลกเปลี่ยนงานเขียนร่วมกัน ใช้เวลาประมาณ 10 นาที โดยจัดให้เด็กอ่านงานเขียนของตนให้เพื่อนและครูฟัง เปิดโอกาสให้ซักถามเกี่ยวกับงานเขียน หรืออาจจัดในรูปแบบอื่นได้ ชั้นนี้เด็กจะได้รับการสะท้อนกลับในชิ้นงานที่เด็กทำ

4. ข้อควรคำนึงในการฝึกการเขียนแบบปฏิบัติการ

จอห์น และ แมรี (John and Mary. 1995 : 258) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมฝึกการเขียนแบบปฏิบัติการ เด็กต้องการรู้ตารางเวลาที่แน่นอนอย่างสม่ำเสมอ เด็กจะยอมรับว่างานเขียนเป็นงานประจำที่ต้องทำในทุกวันหรือบางวัน ครูควรจัดโต๊ะ เก้าอี้ให้พอเพียง จัดบรรยากาศ การเขียนให้เหมาะสม เป็นแบบอย่างการเขียนที่ดีให้แก่เด็ก ซึ่งสามารถเป็นแบบอย่างการเขียนให้แก่เด็กได้ 2 วิธี ดังนี้

(1) เป็นแบบอย่างทางความคิดโดยการถ่ายทอดประสบการณ์ทางภาษา

(2) เป็นแบบอย่างทางการกระทำโดยการเขียนที่ถูกต้องวิธี

นูแมน และ รอสกอส (Neuman and Roskos. 1990 cited in John and Mary. 1995 : 237) กล่าวว่า การสอนเขียนของครูควรคำนึงในเรื่องต่อไปนี้

(1) ความแตกต่างระหว่างบุคคล เด็กมีประสบการณ์นอกห้องเรียนมากย่อมสามารถเขียนได้ดีกว่าเด็กที่มีประสบการณ์นอกห้องเรียนน้อยกว่า ฉะนั้น ครูควรส่งเสริมให้เด็กมีประสบการณ์ที่หลากหลาย

(2) ความเข้าใจของเด็กว่า งานเขียนเป็นงานอย่างหนึ่งที่ต้องทำ ไม่บังคับเด็กแต่ให้ค่อยๆ เข้าใจ ว่าการเขียนเป็นงานอย่างหนึ่งที่ต้องทำ

(3) ส่งเสริมการเขียนของเด็ก โดยการให้แรงเสริมทางบวก มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเด็ก เชิญชวนให้เด็กเขียน เปิดโอกาสให้เด็กเห็นความก้าวหน้าของงานเขียน เพื่อจะได้คลายกังวล จัดสิ่งแวดล้อมในห้องที่หาได้ง่าย เพื่อดึงดูดความสนใจให้เด็กอยากเขียน เตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่จะใช้เขียนให้เพียงพอ

แอทเวลล์ (Atwell. 1989 cited in Eanes. 1995 : 481) กล่าวว่า การฝึกการเขียนแบบปฏิบัติการควรคำนึง 7 ข้อต่อไปนี้ เพื่อพัฒนาและส่งเสริมการเขียน

(1) เด็กต้องการเวลาที่สม่ำเสมอในการวางแผนการเขียน การลงมือเขียน การแลกเปลี่ยนความคิดกับเพื่อน และแก้ไขปรับปรุงงานเขียน

(2) เด็กต้องการหัวข้อการเขียนเพียง 1 หัวข้อใน 1 วัน

(3) เด็กต้องการความช่วยเหลือจากครู และเพื่อนในขณะที่เขียน

(4) เด็กจะเรียนรู้วิธีการเขียนจากคำอธิบายของครู

(5) เด็กต้องการรู้ว่าผู้ใหญ่เขียนอย่างไร ครูเขียนอย่างไร ต้องการแลกเปลี่ยนงานเขียนกับเพื่อน

(6) ควรจัดหาหนังสือมากมาย และหลายประเภทให้เด็กได้อ่าน เช่น หนังสือนิทาน เรื่องสั้นต่างๆ เป็นต้น

(7) ให้ความสนใจในงานเขียนของเด็ก สังเกตการเขียนของเด็กอยู่เสมอ เพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมการเขียนให้กับเด็ก

สรุปได้ว่า ข้อควรคำนึงในการฝึกการเขียนแบบปฏิบัติการ คือ ครูควรเป็นแบบอย่างในการเขียนที่ดี ให้แรงเสริมทางบวก จัดสิ่งแวดล้อมที่กระตุ้นให้เด็ก อยากเขียนด้วยอุปกรณ์การเขียน ให้ความสนใจในงานเขียน สังเกตงานเขียน ชักถามสิ่งที่เด็กเขียนเสมอ มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีให้เด็กรู้สึกอบอุ่นและไว้วางใจที่จะเขียนและควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ไม่ควรเร่งเด็กเขียนแต่ควรส่งเสริมให้เด็กได้พัฒนาการเขียนอย่างค่อยเป็นค่อยไป ทั้งนี้เพื่อให้เด็กได้พัฒนาการเขียนให้เต็มตามศักยภาพของเด็กแต่ละคน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

ประไพ แสงดา (2544 : 56 - 64) ได้ศึกษาผลการจัดกิจกรรมเสริมการเล่านิทานไม่จบเรื่องที่มีต่อความสามารถด้านการเขียนของเด็กปฐมวัย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นนักเรียนชาย - หญิง อายุระหว่าง 4 - 5 ปี จำนวน 15 คน ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถด้านการเขียนของเด็กปฐมวัยในแต่ละช่วงระยะเวลาของการจัดกิจกรรมเสริมการเล่านิทานไม่จบเรื่องมีการเปลี่ยนแปลงขึ้นความสามารถด้านการเขียนสูงขึ้น

รัฐจวน ประโมจรรย์ (2544 : 63 - 71) ได้ศึกษาผลการจัดกิจกรรมเสริมการเล่านิทานประกอบภาพ ที่มีต่อความสามารถด้านการเขียนของเด็กปฐมวัย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นนักเรียนชาย - หญิง อายุระหว่าง 4 - 5 ปี จำนวน 10 คน ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยก่อนการจัดกิจกรรม และระหว่างการจัดกิจกรรมเสริมการเล่านิทานประกอบภาพในแต่ละช่วงสัปดาห์ มีความสามารถด้านการเขียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.01

นฤมล เนียบแหลม (2545 : 52 - 60) ได้ศึกษาการศึกษาพัฒนาการด้านการเขียนของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภาษาธรรมชาติ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นนักเรียนชาย - หญิง อายุระหว่าง 4 - 5 ปี จำนวน 10 คน ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภาษาธรรมชาติมีการพัฒนาการด้านการเขียนสูงกว่าก่อน การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภาษาธรรมชาติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

อริยพร คงนาวัง (2542 : 60 - 72) ได้ศึกษาแนวโน้มและการเปลี่ยนแปลงขึ้นพัฒนาการเขียนของเด็กปฐมวัยโดยใช้กิจกรรมการฝึกการเขียนแบบปฏิบัติการ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นนักเรียนชาย - หญิง อายุระหว่าง 5 - 6 ปี จำนวน 20 คน ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาการเขียนของเด็กปฐมวัย ในแต่ละช่วงระยะเวลาของการจัดกิจกรรมการฝึก การเขียนแบบปฏิบัติการมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงขึ้นพัฒนาการเขียนสูงขึ้น โดยในระยะเวลาสัปดาห์ที่ 1 - 2 มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงขึ้นพัฒนาการเขียนเพิ่มขึ้นเล็กน้อย แต่ยังไม่ชัดเจนระยะเวลาสัปดาห์ที่ 3 - 9 มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงขึ้นพัฒนาการเขียนเพิ่มขึ้นชัดเจนมาก โดยมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่สูงขึ้นมากกว่า 2.00 คะแนน

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศสรุปได้ว่า ในการส่งเสริมพัฒนาการเขียนให้กับเด็กปฐมวัย สามารถส่งเสริมและพัฒนาการเขียนได้ด้วยการจัดกิจกรรมการเขียนที่เปิดโอกาสให้เด็กได้เขียนสื่อสารความคิดออกมาตามความต้องการของเด็ก และเป็นไปตามพัฒนาการตามวัยให้เด็กได้เป็นผู้คิดเอง ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง นั่นคือการจัดกิจกรรมที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยครูและผู้ปกครองจะคอยอำนวยความสะดวก จัดเตรียมอุปกรณ์ และให้การเสริมแรง กระตุ้นโดยตั้งคำถามให้เด็กได้คิดถือเป็นการส่งเสริมการเขียนอย่างแท้จริง กิจกรรม

หนึ่งที่จะส่งเสริมการเขียนให้แก่เด็กได้เป็นอย่างดี คือ กิจกรรมการฝึกการเขียนแบบปฏิบัติการ เพราะเป็นกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้เด็กได้ขีดเขียนด้วยตนเองตามความต้องการ ครูเป็นเพียงผู้คอยให้คำปรึกษา อำนวยความสะดวกแนะนำเมื่อเด็กต้องการ

งานวิจัยต่างประเทศ

ควินทานิลลา (Quintanilla, 1993 : A) ได้ศึกษาการแสดงอาการยอมรับของครู ต่องานเขียนของเด็ก โดยการให้การเสริมแรงในทางบวกด้วยคำพูดที่ไพเราะเป็นพิเศษ กับเด็ก ในกลุ่มทดลอง และให้การเสริมแรงอย่างปกติในกลุ่มควบคุม ใช้เวลาในการศึกษา 10 สัปดาห์ โดยให้เด็กทำกิจกรรมการเขียน สัปดาห์ละ 3 ครั้ง ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มทดลองที่ได้รับการเสริมแรงในทางบวกมีพัฒนาการเขียนดีขึ้น และดีกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สซัม (Schum 1995 : A อ้างถึงใน นฤมล เจียบแหลม, 2545 : 39) ได้ศึกษา ธรรมชาติในการเขียนของเด็กปฐมวัย อายุ 4 - 5 ขวบ จำนวน 14 คน ใช้เวลาในการศึกษา 9 เดือน ขณะที่อยู่บ้านและโรงเรียน โดยให้เด็กเขียนภาพร่วมกับครอบครัว ครูและเพื่อนร่วมชั้น ซึ่งแบ่งการเขียนออกเป็น 2 แบบ คือ การเขียน ที่เป็นทางการ เช่น การเขียนถึงครูประจำชั้น เขียนเกี่ยวกับหน้าที่ของตน เป็นต้น และการเขียนที่ไม่เป็นทางการ เช่น การเขียนสร้างสรรค์กับเพื่อนนอกเหนือหลักสูตรการเขียนสิ่งที่เด็กจินตนาการ เป็นต้น จากการศึกษาพบว่า การเขียน ของเด็กทั้งที่บ้าน และที่โรงเรียนจะสื่อความหมายแตกต่างกันโดยการเขียนที่ไม่เป็นทางการเด็ก จะมีความคิดสร้างสรรค์ในการสื่อสาร และสร้างผลงานอย่างประณีตได้ดีกว่าการเขียน อย่างเป็นทางการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

บลัด (Blood, 1996 : A) ได้ศึกษาความสามารถทางภาษาของเด็กปฐมวัย อายุ 3 - 5 ปี จำนวน 67 โรงเรียน โดยการทดสอบพัฒนาการทางภาษา การรับรู้ การเขียน และมีการศึกษาระยะยาว มีผู้ปกครองของเด็กเข้าร่วม 56 คน จากการศึกษาพบว่า การเรียนรู้ภาษา ของเด็กขึ้นอยู่กับความสนใจของเด็ก และเจตนาของผู้ปกครองในกระบวนการเรียนรู้เพื่อ การอ่านออกเขียนได้ และการส่งเสริมให้เด็กเขียนชื่อตนเอง จะทำให้มีความสามารถในการเรียนรู้ การอ่านเขียนได้อย่างมีความหมาย เนื่องจากชื่อของเด็กจะถูกเรียกเป็นประจำทุกวัน และเป็น คำที่นึกภาพได้ หากเด็กสามารถเขียนชื่อของตนเองได้ จะเป็น แนวทางในการขยายความสามารถ ในการรับรู้คำอื่นๆ ต่อไป

เดวี (Davey, 1987 cited in Eanes, 1995 : 500 - 503) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ ความร่วมมือในการฝึกการเขียนแบบปฏิบัติการกับเด็กจำนวน 1 ห้องเรียน มีนักเรียน 20 คน โดยให้เด็กเลือกที่จะทำงานเป็นคู่หรือกลุ่มเล็กๆ ได้ตามความพอใจ ผลการวิจัยพบว่า เด็ก สามารถที่จะจับคู่หรือจับกลุ่มในการร่วมมือกันคิด และช่วยกันวางแผนการเขียน ปฏิบัติการ เขียน แก๊ไขและปรับปรุงงานเขียน โดยการปรึกษากันได้ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

จากเอกสารและงานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่า ในการส่งเสริมพัฒนาการเขียนให้กับเด็กปฐมวัย สามารถส่งเสริมและพัฒนาการเขียนได้ด้วยการจัดกิจกรรมการเขียนที่เปิดโอกาสให้เด็กได้เขียนสื่อสารความคิดออกมาตามความต้องการของเด็ก และเป็นไปตามพัฒนาการตามวัยให้เด็กได้เป็นผู้คิดเอง ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง นั่นคือ การจัดกิจกรรมที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยครูและผู้ปกครองจะคอยอำนวยความสะดวก จัดเตรียมอุปกรณ์ และให้การเสริมแรงกระตุ้นโดยตั้งคำถามให้เด็กได้คิด ถือเป็นส่งเสริมการเขียนอย่างแท้จริง กิจกรรมหนึ่งที่ว่าจะ ส่งเสริมการเขียนให้แก่เด็กได้เป็นอย่างดีคือ กิจกรรมฝึกการเขียนแบบปฏิบัติการ เพราะเป็นกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้เด็กได้คิดและเลือกหัวข้องานเขียนตามความสนใจด้วยตนเอง วางแผนงานเขียน วางรูปแบบการเขียน ปฏิบัติการเขียน ปรับปรุงแก้ไขงานเขียน และกล้าที่จะเสนองานเขียนด้วยตนเอง แต่ไม่เน้นให้เด็กเขียนสวยงามเหมือนแบบหรือเขียนให้ถูกต้อง แต่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เด็กสะท้อนความคิด โดยผ่านการเขียน ซึ่งเป็นไปตามพัฒนาการตามวัยของเด็ก เด็กจะรู้สึกภาคภูมิใจในงานเขียน และรู้สึกเป็นเจ้าของในงานเขียนของตน